

BİR ŞAİRNÂME ÖRNEĞİ OLARAK SÜHEYLÎ'NİN GÜLŞEN-İ ŞUARÂ ADLI KASİDESİ VE BU KASİDEDE YER ALAN TÜRK, ARAP VE FARS ŞAİRLERİ

SÜHEYLÎ'S ODE NAMED GULSHEN-I SHUARA AS AN EXAMPLE OF SHAIRNAMAH AND TURKISH, ARABIC AND PERSIAN POETS HIGHLIGHTED IN THIS ODE

Mehmet Sait ÇALKA*

Öz

Şairnâmeler, klasik Türk edebiyatında bulunan şuarâ tezkireleri kadar olmasa da şairlerin isimlerini zikretmeleri ve onların belli başlı birkaç özelliğini vermeleri bakımından biyografi alanında edebiyatımıza katkı sağlayan metinler olarak bilinmektedir. Halk edebiyatı mahsulleri arasında gösterilmesine karşın az da olsa divan şairleri de bu türden örnekler vermişlerdir. Hatta bu türle ilgili yapılan çalışmalarda bu türün ilk örneğini klasik Türk edebiyatı şairlerinden İşretî (ö. 1566/67)'nin vermiş olduğu tespit edilmiştir. İşretî'den sonra diğer divan şairi Garâmî (ö. 1586 [?]) ve Aynî (ö. 1839)'nin de bu türden manzumelerinin olduğu ortaya konmuştur.

Yukarıda bahsi geçen şairlerden başka 16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın ilk yarısı arasında yaşamış olan Süheylî (ö.1633-34)'nin de bu türden bir manzumesi bulunmaktadır. Çalışmamıza konu olan bu manzume, Süheylî'nin Divânı'nda yer almaktadır. Süheylî tarafından Gülşen-i Şuarâ adını alan bu manzume, 91 beyitten oluşan bir kasidedir. Şairnâme özelliği taşıyan ve özellikle Fars şairlerinin öne çıkarıldığı bu manzumede şairin kendisinin yanı sıra aralarında Arap ve Türk şairlerinin de bulunduğu toplam 36 şair zikredilmiştir. Şairnâmede söz konusu şairlerin isimleri zikredilirken her bir şairin kayda değer şairlik özellikleri bir iki beyitle dile getirilmiştir. Fars edebiyatı araştırmacılarının da ilgileneneceğini umduğumuz bu manzumenin özellikle bir Anadolu şairinin klasik Fars şairlerine bakış tarzını göstermesi bakımından da dikkatleri çekeceğini ümit ediyoruz.

Anahtar Kelimeler

Süheylî, 17. yüzyıl, Divan edebiyatı, Şairnâme, Gülşen-i Şuarâ.

Abstract

Shairnamahs is known as-though not as much as collection of biographies of poets found in classical Turkish literature-texts contributing to our literature in the field of biography in terms of making mention of names of the poets together with their certain features. Though viewed among Folk Literature crops so to speak, Divan poets also exemplified of this kind leastwise. In fact, it has been determined that the first example of this kind was given by the classical Turkish literature poet İşretî (

* Yrd. Doç. Dr.; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Elektronik posta: calkamehmetsait@hotmail.com

Gönderim Tarihi: 31.07.2017
Kabul Tarihi: 18.09.2017

DOD.1566/67). Another Divan poets Garami (DOD.1586[?]) and Aynî (DOD.1839) also had this kind of poems.

Apart from the above-mentioned poet Suheyli (DOB. 1633-34) who lived between the second half of the 16th century and the first half of the 17th century, also has this kind of poem. This poem, which is the subject of our work, is in Süheyli's divan. This poem by Süheyli, named Gulshen-i Shuara, is an ode composed of 91 couplets. In this poem, which has the characteristic of Şairnâme and especially where the Persian poets have been brought to the fore, along with the poet himself 36 Arab and Turkish poets are also mentioned in total. When the given poets' names are mentioned in şairnâme, each poet's significant poesy features have been put into words with a few couplets. We hope that Persian literature researchers will also be interested in this poem, and we hope that this poem will also draw attention especially to the point of view of Anatolian poet to classical Persian poets.

•

Keywords

Süheyli, 17th century, Divan Literature, Shairnamah, Gulshen-i Shuara.

Giriş

Divan edebiyatında biyografi kaynakları denildiğinde öncelikle şair biyografilerini içeren şuarâ tezkireleri akla gelmektedir. (Uzun 2012: 69). Divan edebiyatı sahasında yetişen ve şöhret bulan şairlerin isimlerinin belirlenmesi, yaşadıkları dönemin doğru bir şekilde saptanması ve bu şairlerin önemli özelliklerinin ortaya konması, şairlerin yaşadıkları devirde veya sonrasında kaleme alınmış biyografik eserler olan şuarâ tezkireleriyle mümkün olmuştur. Şuarâ tezkireleri kadar olmasa da daha çok halk edebiyatı mahsulleri arasında gösterilen ancak az da olsa divan şairlerince de kaleme alınmış olan *Şairnâme* türündeki manzumelerin de biyografik bilgilerin zenginleşmesine katkıda bulunabilecekleri söylenebilir.

Şairnâmeler, şairlerin şiir özellikleri hakkında kısa olmasına karşın önemli bilgileri vermeleri, meşhur oldukları eserlerinden dem vurmaları ve çağdaşları veya selefleri olan şairler arasında kısa mukayeselere gitmeleri gibi niteliklere sahiptir. Şairnâmelerde adları ve birer ikişer özellikleriyle zikredilen şairlere ait ipuçları bir araya getirildiğinde, o şairler hakkında yeni bilgiler elde etmek mümkün olabilmektedir. Ayrıca, hangi şairin kendisinden sonraki şairlerce tanındığını ve şöhret bulduğunu, hangi sıfatlara sahip olduğunu yine bu eserlerde görmek mümkün olabilmektedir.

Halk edebiyatı mahsulü bir tür olarak kabul edilen şairnâmelerin tanımını yapmak gerekirse; *âşıklar tarafından dörtlüklerle ve genellikle 11'li hece ölçüsüyle yazılan/söylenen, çağdaşı yahut kendilerinden önce yaşamış olan şairlerin mahlaslarına ve onları niteleyen birtakım vasıflarına yer verilen şiirlerin adıdır* (Kaya 1990: 7). Âşıklara methiye, âşıklar, âşıklar destanı, âşıklar serencâmı, âşıkname, ozanlar, ozanlar şiiri, tekerleme ve şairler destanı gibi adlarla da anılan şairnâmeler, divan şairlerinden bahseden *Şuarâ Tezkireleri* kadar olmasa da şairleri, adı, tarikatı, fiziki ve ruhi yapısı gibi vasıflarını yansıtır (Kaya 1990: 7). Âşıklar tarafından söylenen bu manzumelerde çeşitli şairlerin isimleri, sanatları, yaşadıkları dönemi, nereli oldukları, meslekleri, mensup oldukları tarikat yahut zümre gibi konularda bilgiler bulunabilmektedir. Bu yönüyle klasik Türk edebiyatındaki tezkireleri hatırlatsa da tezkire formuna sahip değildir. Zira tezkirelerin tertibinde bir plan, kronoloji yahut harf sırası takip edilir. Yine yapı itibarıyla tezkireler genellikle mukaddime, esas metin ve hâtime bölümlerinden oluşur. Dîbâce adı da verilen mukaddimelerde eserin sunulduğu kişiye bir methiye, tezkire yazarının şiir ve şair hakkındaki görüşleri ile tezkirenin yazılış sebebi yer alır. Tezkirelerde esas metin kısmında verilen biyografilerde sanatkarın ailesi, hayatı, eğitimi, arkadaş ve meslektaşları, eserleri, edebî vasıfları, şiiri ve sanatı hakkında bilgiler ve şiirlerinden örneklere yer verilirken (TDEA 1998: 98; Uzun 2012: 70) şairnâmelerde bu hususiyetler bulunmaz; sadece şair isimlerinin yanı sıra şairlerin önemli bir iki hususiyeti zikredilir.

Halk edebiyatında bu türün ilk örneğini 17. yüzyıl ozanlarından Âşık Ömer (ö. 1707) vermiştir (Çetin, Akgül 2014). Sadettin Nüzhet Ergun'un *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri* adlı kitabında (Ergun 1935) 38 dörtlük olarak yayımladığı bu şiir daha sonra Şükrü Elçin tarafından 59 dörtlük olarak tekrar yayımlanmıştır. Elçin, *Halk Edebiyatı Araştırmaları I*, adlı eserinde (Elçin 1997) Gubarî, Hızrî, Noksanî ve Sun'î'nin dört şairnâmesini daha yayımlayarak bu alanda yapılan çalışmalara önderlik etmiştir. Bu çalışmalardan sonra Doğan Kaya, 1990 yılında kaleme aldığı *Şairnâmeler* adlı çalışmasında halk edebiyatı mahsulü olarak 34 şairnâmeyi tasnif etmiştir (Kaya 1990: 7). Abdülselam Arvas'ın yapmış olduğu çalışmada ise Âşık Celâlî, Âşık Ummânî,

Dertli Kâzım, Âşık Çağları ve şair Ümit Kayaçelebi'nin şairnâmeleri tanıtılmıştır (Arvas 2011).

Yukarıda da belirttiğimiz üzere halk edebiyatı mahsulleri arasında gösterilmesine karşın divan şairlerinin de az da olsa bu türden manzumeler kaleme aldıkları görülmüştür. Bu yönüyle şairnâmeleri halk edebiyatı ile divan edebiyatının müşterek bir türü olarak göstermek de mümkündür. Divan edebiyatında özellikle bazı mesnevî şairleri, mesnevîlerin girişlerinde ya da hâtime bölümlerinde bazı şairlerin çeşitli hüviyetlerinden/vasıflarından dem vurmışlardır. Örneğin Yenipazarlı Vâlî (ö. 1598/99)'nin *Hüsn ü Dil* mesnevîsinin "Hatime" bölümünde, şair tarafından takdir gören on bir şairin adı ve bir iki özelliği zikredilmiştir (Köksal 1996: 455-456).

Şairnâmelerle ilgili yapılan çalışmalarda bu türün ilk örneğini 16. yüzyıl klasik Türk edebiyatı şairlerinden İştretî (ö. 1566/67)'nin vermiş olduğu vurgulanmıştır (Kaya 2003: 187). İştretî, "*mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün*" kalıbıyla yazmış olduğu bu manzumesinde 25 Fars şairinin ismine yer vermiştir. İştretî'den sonra yine 16. yüzyılın bir başka divan şairi Garâmî (ö. 1586 [?])'nin de bu türden 29 gazelinin bulunduğunu Fatih Başpınar yapmış olduğu çalışmayla ortaya koymuştur (Başpınar 2015). Divan edebiyatında şairnâme türüyle ortaya konulmuş bir başka manzume ise Antepli Aynî (ö. 1839)'ye aittir. Antepli Aynî, divanının sonunda "*mefâîlün mefâîlün feülün*" kalıbıyla yazmış olduğu 134 beyitlik mesnevi, şairnâme özelliği göstermektedir. Söz konusu bu manzume, Mehmet Arslan tarafından tanıtılmıştır (Arslan 1992). Divan edebiyatı sahasında bir başka şairnâme örneği, 19. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Tahirü'l-Mevlevî (ö. 1951)'ye aittir. Tahirü'l-Mevlevî, şairnâme özelliği taşıyan *Şair Anıtları* adlı eserinde kendisinin yakınında bulunan ve kendisiyle dostluklar kuran 24 şair hakkında biyografik bilgiler vermiş ve ölümlerine tarihler düşürmüştür (Şentürk 1991: 105-106). Son dönemde klasik üslupla kaleme alınmış bir başka şairnâme örneği ise Cem Dilçin'e aittir. 162 beyitten oluşan ve aruzun "*fâîlâtün fâîlâtün fâîlâtün fâîlün*" vezniyle kaleme alınan bu manzume, "Şairnâme - Kasîde-i Kâr-ı Nâtık Der-Hakk-ı Şuarâ-yı Sâbık" başlığını taşımaktadır. Bu manzumeyi 20 Ağustos 1993'te tamamlayan Dilçin, manzumede Divan Şiirinin önde gelen isimleri olan Mevlâna, Yunus, Kadı Burhaneddin, Necatî, Ali Şîr Nevaî, Fuzulî, Bâkî, Ruhî, Nefî, Nailî, Nâbî, Nedim ve Şeyh Galib'i konu edinmiştir (Dilçin 1996).

Yukarıda zikrettiğimiz şairnâme örneklerinin dışında çalışmamıza konu olan Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ* adlı manzumesi de bir şairnâme özelliğini taşımaktadır. Bu manzume ile ilgili değerlendirmelere geçmeden önce burada Süheylî'nin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında muhtasar bir bilgi verilecektir.

1. Süheylî'ye Dair¹

Asıl adı Ahmed bin Hemdem Kethudâ olan Süheylî (ö.1633-34), 16. yüzyılın son çeyreği ile 17. yüzyılın ilk yarısı arasında yaşamış, şair ve münşîliğiyle meşhur önemli bir şahsiyettir. Şam'da dünyaya gelen ve ilk eğitimini orada tamamlayan Süheylî, babasının memuriyeti dolayısıyla İstanbul'a gelmiştir. Babasının da yönlendirmesiyle Şam'da iyi bir eğitim gören Süheylî, İstanbul'a öğrenmeye hevesli bir genç olarak gelmiştir. Kaynaklardan edinilen bilgilere göre ilk olarak tarihçi-yazar kimliği ile tarih sahnesine çıkan Süheylî, eserlerinden öğrenildiğine göre ise, ilk resmi görevini Özdemiroğlu Osman Paşa'nın serdarlığında 993/1585'te düzenlenen Tebriz seferindeki münşîliğidir. Düzenlenen bu seferde, Osman Paşa ile Gazi Giray Han'ın görüşmelerinin yazılı kayıtlarını tutmuştur. Bu tarihlerde henüz vakanüvistlik diye bilinen

¹ Süheylî'nin hayatı ve edebî şahsiyeti hakkında verilen bu bilgiler, şairin hayatı, edebi kişiliği ve Divan'ı üzerinde en kapsamlı çalışmaları yapan Prof. Dr. Mahmut Esat Harmancı'nın çalışmalarından derlenmiştir. Bk. Mahmut Esat Harmancı, *Süheylî, Ahmed Bin Hemdem Kethudâ, Divân*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007; Mahmut Esat Harmancı, "Süheylî, Ahmed bin Hemdem Kethudâ", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4856>, (erişim tarihi: 02.0.2016).

resmî tarih yazıcılığı kurumsallaşmadığı için vakanüvistlik olarak da adlandırılmayacak bir görevle tarih yazıcılığı yapmıştır (Harmancı 2007: 16-17).

Süheylî'nin ilk eseri olan *Târîh-i Şâhî*'yi 1000/1591/92 yılında yazmış olması da, şairliğinden önce tarih yazarlığı kimliğini daha fazla öne çıkarmaktadır. Fakat yazarın ileride çeşitli devlet adamlarıyla farklı yerlerde olan ilişkileri, onun resmî tarih yazıcılığı görevi ile ilişkili değil, daha çok kendisine yakınlık gösteren vezirlerin himayesinde tarihçi-şair kimliği ile görev yapan bir memur olmasındandır. Süheylî'nin kesin olarak bilinen iki görev unvanı, Halep muhasebeciliği ve Mısır divan katipliğidir. Cafer Paşa ve Özdemiroğlu Osman Paşa'nın vefatından sonra Bağdat ve Şam bölgesinde de kalamayan Süheylî; Cerrah Mehmed Paşa'nın sadâretinde (1598-99) İstanbul'a dönmüş olmalıdır. Paşa çocuklarının sünneti için yazdığı kıt'adan (Dîvân, Kıt. 9) Süheylî'nin 1596-1598 yıllarında İstanbul'da bulunduğu anlaşılmaktadır (Harmancı 2017: 18).

Babasını 1596'da kaybeden Süheylî, 1598'de ve 1605'te ikisine de Fatma adını verdiği iki kız çocuğunu kaybeden (Dîvân, Kıt. 19, 29) şair, musahipleri Osman Paşa ve Cafer Paşa'dan sonra sığındığı Cerrah Mehmed Paşa'nın 1599'da azlinden ve nikris hastalığından dolayı Şam'a tekrar dönmek zorunda kalmıştır. Bu tarihten sonra çok istemesine rağmen bir daha İstanbul'a dönemediği, İstanbul dışında çeşitli küçük görevlerle hayatını sürdürdüğü bilinen Süheylî'nin bundan sonraki hayatı hakkında kesin kayıt yoktur. Yazılış tarihi belli olan son manzumesi, Sultan IV. Murad'ın Üsküdar Kandilli Bahçe'de bir vuruşta deldiği kalkanlardan birinin Mısır'a gönderilmesi üzerine 1043 (1633-34) yılında yazdığı bir tarih manzumesidir. Ondan bugüne ulaşan son tarih kaydı olan bu manzume (Dîvân, Kıt. 7, 28) dışında tarih kayıtlarının olmayışı kendisinin bu tarihten hemen sonra vefat ettiği izlenimini vermektedir. Ancak Süheylî'nin bu tarihten ne kadar sonra ve nerede öldüğü bilinmemektedir. 1585-1634 yılları arasında yaşadığı kabul edilen Süheylî, müellif kimliği ile *Divan*, *'Acâ'ibü'l-Me'âsir ve Garâ'ibü'n-Nevâdir*, *Fezâ'il-i Şâm*, *Münşe'ât*, *Târîh-i Mescid-i Harâm*, *Târîh-i Mısır-ı Kadîm*, *Târîh-i Mısır-ı Cedîd* ve *Târîh-i Şâhî* gibi eserleri kaleme almıştır (Harmancı 2017: 34-37).

Süheylî, manzum ve mensur eserleri ile mütercim ve müellif bir edebî şahsiyet olarak değerlendirilmelidir. Mensur eserlerinde kullandığı ifadelerden, kendisinden önce ortaya konmuş pek çok eseri bir mütercim dikkati ile okumakla kalmadığını, kendi görüş ve düşünceleri ile zenginleşen eserler meydana getirdiğini görürüz. Süheylî, şair kimliğinden önce tarih ve hikâye yazarı olarak tanınmaktadır. *'Acâ'ibü'l-Me'âsir ve Garâ'ibü'n-Nevâdir* adlı 204 hikâyeden oluşan mensur eserini kaleme alırken bu esere ilham veren pek çok hikâye okumuştur. Bu süreç, Süheylî'nin dili kullanma yeteneğini geliştirmesinin yanı sıra estetik zevkinin oluşmasında ve kültürel birikim kazanmasında önemli katkı sağlamıştır (Harmancı 2014).

Süheylî'nin yukarıda zikredilen eserlerinin arasında edebî kişiliğinin ortaya çıkarılması noktasında önemli bir yere haiz olan eseri kuşkusuz *Dîvân*'ıdır. *Dîvân*'ında 358 Gazel, 50 kaside, 34 kıt'a, 2 tahmîs, 13 müseddes, 4 tesdîs, 1 müsemmen, 1 tesmîn, 2 tercî'-bend ve 2 terkîb-bend bulunmaktadır.

2. Gülşen-i Şuarâ

Süheylî'nin divanında yer alıp çalışmamıza konu olan ve şair tarafından *Gülşen-i Şuarâ* adı verilen kaside, divanda 48. kaside olarak kayda geçmiştir. Aruzun *"mef'ûlü mefâ'ülü mefâ'ülü fe'ûlün"* kalıbıyla yazılmış olan bu manzumeye Süheylî tarafından *"Bu kasîde-i be-nâm şu'arâ-yı sâhib-kemâlden sâdât-ı Ervâm ü A'câm vâsf olunup Gülşen-i Şu'arâ nâmıyla mevsûmdur"*

başlığı verilmiştir (Harmancı 2007: 158-163). Başlıktan da anlaşılacağı üzere bu manzume, Rum ve Acem, yani Anadolu ve Fars şairlerinin vasıflarının anlatıldığı 91 beyitlik bir şairnâmedir. Kendi övgüsüne de önemli ölçüde yer veren Süheylî, zikrettiği her şair için bir iki beyit ayırmış ve bu beyitlerde söz konusu şairlerin en kayda değer özelliklerine yer vermiştir.

Haklarında fikirlerini beyan ettiği şairleri zikretmeden evvel Süheylî, *Gülşen-i Şu'arâ*'nın baş tarafında şiir ve şairlik hakkındaki düşüncelerini beyan etmiştir. Burada şairlik kabiliyetinin Allâh tarafından insana verilen en büyük nimetlerden biri olduğunu dile getiren Süheylî, herkesin bu nimete vasıl olamayıp şairlik kabiliyetinin tamamen Allâh'ın bir ihsanı olduğunu vurgulamıştır.

Nazm oldı dilâ âdeme ni'met-i 'uzemâ
Hamd ile 'a'â itdi baña Bâry te'âlâ (Harmancı 2007: 158/beyit 1)

Herkes aña vâşıl olamaz dâd-ı Hudâdur
Mažher düşürür şâ'iri ihsânına Mevlâ

Her dil aramağ ile anı bulmadı hergiz
Herkes oğumağ ile anı bulmadı kat'â (Harmancı 2007: 158/b. 6-7)

Süheylî'nin kendisiyle birlikte manzumede vasıfları zikredilen şair sayısı 36'dır. Bu şairleri sırasıyla zikretmek gerekirse bunlar, Hassân b. Sâbit (ö. 60/680 [?]), Genceli Nizâmî (ö. 611/1214 [?]), Sa'dî-i Şirâzî (ö. 691/1292), Hâfız-ı Şirâzî (ö. 792/1390 [?]), Ali Şir Nevâî (ö. 906/1501), Enverî (ö. 585/1189 [?]), Ferîdüddîn Attâr (ö. 618/1221), Selmân-ı Savecî (ö. 778/1376), Hüsrev-i Dihlevî (ö. 725/1325), Emîr Şâhî (ö. 857/1452), Bisâtî-i Semerkandî (ö. 815/1412), Benâî (15. yy), Âzerî-i Şeyh (ö. 866/1462), Kemâl-i Hocendî (ö. 798/1395 [?]), Hayâlî-i Buhârî (ö. 850/1445 [?]), Hâkânî-i Şirvânî (ö. 595/1199), Ömer Hayyâm (ö. 526/1132[?]), Kâtibî (ö. 839/1435 [?]), Hâcû-yı Kirmânî (ö. 753/1352), Nâsır-ı Tûsî (ö. 672/1274), Hâtîfî (ö. 927/1521), İsmet-i Buhârî (ö. 840/1436-37), Hasan-ı Dihlevî (ö. 737/1337 [?]), Figânî (ö.925/1519 [?]), Mânî-i Şirâzî (ö. 912-13/1507), Firdevsî (ö.411/1020 [?]), Ümîdî (14. yy), Hilâlî-i Çağatayî (ö. 936/1529-30), Âsafî (15 yy), İbn-i Hüsâm (14 yy), Vahşî- i Bâfki (16. yy), Feyzî-i Hindî (ö. 1004/1595), Bâkî (ö. 1008/1600), Gelibolulu Âlî (ö. 1008/1600) ve Molla Câmî (ö. 898/1492) adlı şairlerdir. Bu şairlerden 30'u Fars edebiyatı, 5'i Türk edebiyatı, 1'i ise Arap edebiyatı şairleridir. Manzumede zikredilen Türk şairler, Ali Şir Nevâî, Figânî, Bâkî, Gelibolulu Âlî ve şairin kendisi Süheylî'dir. Arap olan tek şair ise Hassân b. Sâbit'tir.

Gülşen-i Şuarâ hakkında verilen bu bilgilerin ardından manzumede zikredilen şairleri sırasıyla değerlendirmek yerinde olacaktır. Burada şairlerin zikredildiği beyitler örneklendirilip değerlendirilmeden önce, şairlerin hayatları ve eserleri hakkında muhtasar bilgiler verilmiştir. Değerlendirme ve sonuç bahsinden sonra ise söz konusu manzume, günümüz okuyucusunun istifadesine sunulması adına günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

2. 1. Hassân b. Sâbit

Asıl adı Ebü'l-Velîd (Ebû Abdîrrahmân) Hassân b. Sâbit b. el-Münzir el-Hazrecî el-Ensârî olan Hassân b. Sâbit (ö. 60/680[?]), Hz. Peygamber'in şairi olarak tanınan bir sahabîdir. Hz. Peygamber'i, ashabını ve İslâm dinini müşriklerin hicivlerine karşı şiirleriyle savunduğu için "Şâirü'n-nebî" (peygamber şairi), "Ebü'l-Hüsâm" (keskin kılıç sahibi) ve "Ebü'l-Mudarrîb" (iyi savaşçı) unvanlarıyla anılmıştır (Elmalî 1997: 399-402). Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'sında şairler arasında adı ilk zikredilen şair Hassân b. Sâbit'tir. Kasidede Süheylî, Hassân b. Sâbit için iki

beyit ayırmıştır. İlk beyitte, Hz. Peygamber'in Sâbit'i defalarca tebrik edip ödüllendirdiğine ve manzumelerini zevkle dinlediğine değinen Süheylî, ikinci beyitte ise at benzetmesiyle Hassân'ın yukarıda verdiğimiz ünvanlarına uygun olarak savaşçı kişiliğine atıfta bulunarak onu methetmiştir.

Hassân'a nice kerre rasûl eyledi taḥsîn
Eş'âr u қаşâ'id okudup eyledi ıṣḡâ

Her raḥş olamaz şayḡa ile aşkar-ı dīv-zâd
Her şaḥş olamaz na'ra ile ma'reke-ârâ (Harmancı 2007: 159/b. 9-10)

2. 2. Genceli Nizâmî

Asıl adı Ebû Muhammed Cemâlüddîn İlyâs b. Yûsuf b. Zekî Müeyyed olan Nizâmî (ö. 611/1214 [?]), tezkirelerin verdiği bilgiler ile kendi şiirlerindeki ifadelerinden yola çıkarak Gence'de dünyaya geldiği üzerinde kuvvetli bir hüküm bulunmaktadır (Zebihullah-i Safâ 2002: 228). Fars edebiyatında hamse türünün kurucusu olarak kabul edilen şairin elde bulunan tek eseri Hamse'sidir. *Penc Genc* adıyla da bilinen ve yaklaşık 35.000 beyitten meydana gelen hamsede *Mahzenü'l-esrâr*, *Hüsrev vü Şîrîn*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Heft Peyker (Behrâm-nâme)* ve *İskender-nâme* adlı eserler mevcuttur (Kantar 2007: 183). *Gülşen-i Şuarâ*'ya bakıldığında Süheylî, Nizâmî'nin hamse sahasındaki mahareti üzerinde durduğu görülür. Ona göre Nizâmî, şiir âleminde yıllarca söz sahibi olmuş, söz ipliğine benzersiz cevherler dizmiş ve kaleme aldığı hamsesinin üzerine yedi kıtada kimse bir söz söyleyememiştir.

Ṭutdı nice yıl 'âlemi nazm ile **Nizâmî**
Söz riştesine düzdi nice gevher-i yek-tâ

Bir ḡamse ile urdı yidi iklîme pençe
Bir kimse gelüp nicesini dimedi қаṭ'â (Harmancı 2007: 159/b. 11-12)

2. 3. Sa'dî-i Şîrâzî

Kaynaklarda asıl adı, Ebû Muhammed Müşerreffuddin (Şerefuddin) Muslih b. Abdullah b. Müşerref es-Sa'di eş-Şîrâzî olarak geçen Sa'dî-i Şîrâzî (ö. 691/1292), "Muhakkık", "Şeyh", "İmam", "Sözün meliki", "Söz sahiplerinin en olgunu" olarak vasıflandırılmıştır. En uzun yaşayan şairler arasında gösterilen Sa'dî, Devletşâh'a göre 102 yıl yaşamıştır (Devletşah 1963: 313). Sa'dî'nin manzum ve mensur eserleri *Külliyât* adı altında toplanmıştır. Bu külliyâtteki en meşhur eserler, manzum olarak kaleme alınmış olan *Bostân (Sa'dî-nâme)* ile manzum-mensur karışık olarak yazılmış olan *Gülistân*'dır (Zebihullah-i Safâ 2005: 117; Çiçekler 2008: 405-406). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Sa'dî'nin özellikle *Gülistân* adlı eserine dikkatleri çekerken bu eserde Sa'dî'nin söylediği şiirleri yeni açmış güle benzetmiştir. Sözlerinin devamında *Gülistân*'da bulunan manzumelerin daha önce söylenmemiş bir edâda olduğuna işaret eden Süheylî, bu eserden dönemin diğer şairi Hâfız'ın da etkilendiğine atıfta bulunmuştur.

Oldı gül-i ter nazm gülistânına **Sa'dî**
Hâfız o gülistâna olup bülbül-i güyâ (Harmancı 2007: 159/b. 13)

2. 4. Hâfız-ı Şîrâzî

Asıl adı Hâce Şemseddin Muhammed olan Hâfız (ö. 792/1390 [?]), 14. yüzyılın ilk çeyreğinde 727/1327 yılı dolaylarında Şiraz'da doğmuş ve Hâfız-ı Şîrâzî olarak nam salmıştır.

14. asır Fars edebiyatının en meşhur rind-meşrep şairidir. Kaside, rubâî ve kıt'a gibi çeşitli nazım şekilleriyle manzumeler kaleme alsada gazelleriyle şöret kazanmıştır. Daha önce gazel söyleyen bütün üstatların meziyetlerini kendinde toplaması sebebiyle gazelleri Fars edebiyatında türünün en gelişmiş örnekleri sayılır (Yazıcı 1997a: 103-104). *Gülşen-i Şuarâ*'da Hâfız, Sa'dî'nin de anıldığı beyitte zikredilmiştir. Süheylî'ye göre Hâfız, Sa'dî'nin *Gülistân* adlı eserinin etkisinde kalmış ve bülbülün güle olan hayranlığı gibi bu esere hayran kalarak Sa'dî'nin üslubuna benzer şiirler terennüm etmiştir.

Oldı gül-i ter nazm gülistânına **Sa'dî**

Hâfız o gülistâna olup bülbül-i güyâ (Harmancı 2007: 159/b. 13)

2. 5. Ali Şir Nevâî

15. yüzyıl Çağatay sahasında yetişmiş önemli bir Türk şairi olan Ali Şir Nevâî (ö. 906/1501), hem şair ve nâsir hem de Hüseyin Baykara'nın veziri olan bir devlet adamıdır. Nevâî, kaleme aldığı manzum ve mensur eserleriyle sadece Çağatay edebiyatının değil, bütün Türk edebiyatının önde gelen simalarından biri olmuştur. *Gülşen-i Şuarâ*'da Nevâî'nin şiirde yeni anlatım tarzı ve kelime üretme hüneri nazara verilmiş ve kendisine "Hâlık-ı ma'nâ", yani mânâ yaratıcısı vasıflandırması yapılmıştır.

Gül gibi gelüp eyledi bir tarz-ı nev-âyîn

Var mıydı **Nevâyî** gibi bir hâlık-ı ma'nâ (Harmancı 2007: 159/b. 14)

2. 6. Enverî

Asıl adı, Evhaduddin Muhammed b. Muhammed Enverî-yi Ebîverdî olan Enverî (ö. 585/1189 [?]), Fars edebiyatında 13. yüzyılın ikinci yarısında yetişmiş ünlü şairlerinden olup Fars şiiri üslubunun değişmesinde etkin rol oynamıştır (Zebihullah-i Safâ 2002: 217). Fars edebiyatında özellikle kaside nazım şeklinin en büyük üstâdı olarak kabul edilen Enverî özellikle 15. yüzyılın büyük şairi Mollâ Câmî tarafından da Firdevsî ve Sa'dî ile birlikte şiirin peygamberi tabiriyle övülmüştür (Karahan 1995: 267-268). *Gülşen-i Şuarâ*'da dikkate değer övgülerle zikredilen bir başka şair olan Enverî, dönemin şairlerine öncülük ettiğine ve lirizm yönünün kuvvetli olduğuna değinilmiştir. Süheylî'ye göre Enverî, dünyada olduğu gibi ahiret karanlığında bile yolunu kaybetmiş olan şairlere önu aydınlatan bir kandil vazifesi görecektir.

Söyünmeye tâ haşre degin deyr-i kühende

Uyardı gelüp **Enverî** bir şem'-i şeb-ârâ

Her şâ'ir-i güm-geşteye ol şem'-i dil-efrüz

Zulmet gicesinde ola tâ rehber ü hem-pâ (Harmancı 2007: 159/b. 15-16)

2. 7. Ferîdüddîn Attâr

Asıl adı Ferîduddin Ebû Hamîd Muhammed b. Ebû Bekr İbrahim b. İshak Attar-i Kedkenî-yi Nîşâbü'rî olan Attâr (ö. 618/1221), 12. yüzyılın ikinci yarısı ile 13. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış, Fars edebiyatının en önde gelen şair ve âriflerindedir (Zebihullah-i Safâ 2002: 222). Hekimlik ve eczacılık ile ilgilenmesinden dolayı Attâr (aktar) olarak anılan şairin *Dîvân*, *Esrâr-nâme*, *Mantiku't-Tayr*, *Musîbet-nâme*, *Îlâhî-nâme*, *Cevâhir-nâme*, *Şerhu'l-Kalb* ve *Tezkiretü'l-Evlîyâ* gibi eserleri bulunmaktadır. Şiirlerinde klasik nazım şekillerinin pek çoğunu kullanan Attâr, daha çok mesnevi ve gazelde başarı sağlamıştır. Orijinal ve yer yer aşkla dolu rubâîler yazmışsa da bu türde Hayyâm derecesine ulaşamamıştır. Attâr'ın ustalığı tasavvufî gazellerinde aranmalıdır. O, bu nazım şeklinde yalnız yaratıcı olmakla kalmamış, kendisinden

sonra gelen mutasavvıf olan ve olmayan şairlerin örnek aldığı kişi olmuştur. Gazel ve mesnevilerinde Senâî dahil bütün seleflerini geride bırakmıştır (Şahinoğlu 1991: 95-96). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Attâr'ın hoş kokulu sözlerinin bulunduğu işaret etmesinin yanında, nefesinin ölü sözcüklere hayat verdiğinin altını çizmektedir.

Pür idi sühen 'ıtrı-y-ile tabla-i 'Attâr

Enfâsi-y-ile itdi sühen mürdesin ihyâ (Harmancı 2007: 159/b. 17)

2. 8. Selmân-ı Savecî

Döneminde *Melikü'ş-şuarâ* Hâce Cemâlüddîn Selmân b. Hâce Alâiddîn Muhammed Sâvecî (ö. 778/1376) olarak tanınan Selmân-ı Savecî, Fars edebiyatında 14. yüzyılın en tanınmış şairlerindedir. Özellikle kaside şairi olarak şöhret bulan Savecî, kinâyelerindeki derinliği ile dikkatleri çekmiştir (Karaismailoğlu 2009: 446-447). *Gülşen-i Şuarâ*'da Selmân-ı Savecî'nin özellikle kasidedeki maharetine değinen Süheylî, onun bu yönünü methetmiştir. Süheylî'ye göre kaside nazım şeklini en mükemmel icra eden şair Selmân'dır ve onun kasidelerini gökte bulunan Şi'râ yıldızları dahi şevkle okumaktadırlar.

Selmân olalı muhterî-i tarz-ı şasâ'id

Şevk ile felekde okudu şî'rini Şi'râ (Harmancı 2007: 159/b. 18)

2. 9. Hüsrev-i Dihlevî

Asıl adı Ebü'l-Hasen Emîr Hüsrev b. Emîr Seyfiddîn Mahmûd-ı Dihlevî olan Hüsrev (ö. 725/1325), Hindistan'da yaşamış Türk asıllı bir şair, tarihçi ve mutasavvıftır. *Divan*'ının yanı sıra onu aşkın manzum ve mensur eseri bulunmaktadır. Eserlerinin çoğunu Fars diliyle kaleme aldığından dolayı Fars edebiyatı tarihinde anılmıştır. Hayatı boyunca ilim, sanat ve tasavvufla iç içe yaşayan Emîr Hüsrev'in Türkçe, Arapça ve Farsça'nın yanı sıra Hint dili ve edebiyatını da çok iyi bilmesi şöhretini daha da yaygınlaştırmıştır. Mensur eserleri arasında en dikkatt çeken eseri ise belâgat ve kitâbet sahasında önemli bir yere sahip olan *Îcâz-ı Hüsrev* adlı eseridir (Kurtuluş 1995: 135-137). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî de Hüsrev'in kullandığı dilin fesâhatine dikkatleri çekmiş ve isminden de mülhem olarak bu sahanın hüsrevi yani padişahı olduğunu vurgulamıştır.

Oldı nice yıl husrev-i evreng-i feşâhat

Bu 'arşaya Hüsrev gelicek pâdişeh-âsâ (Harmancı 2007: 159/b. 19)

2. 10. Şâhî

Gülşen-i Şuarâ'da bahsi geçen Şâhî'nin hangi Şâhî olduğu net değildir. Şâhî mahlasını kullanan şairler arasında Süheylî'nin bahsedebileceği şairler, Anadolu'da Kanuni Sultan Süleymân'ın oğlu Şehzâde Bayezid (ö. 970/1562) ve Okçu-zâde Şâhî (ö. 1039/1629); Çağatay sahasında Mes'ûd Mirzâ Şâhî (912/1506-07); Fars edebiyatında ise Türk asıllı hattat ve şair Cemâleddin Akmelik Emir Şâhî (ö. 857/1452)'dir (Tuman 2001: II/478-479). Bahsini ettiğimiz Şâhî'ler arasında şiir sahasında en kudretli ve döneminde en fazla okunup sevilen şair, Cemâleddin Akmelik Emir Şâhî olarak görülmektedir. Şâhî'nin dışında *Gülşen-i Şuarâ*'da bahsi geçen 36 şairden 1'i Arap, 5'i Türk, 30'unun Fars şairi olduğunu düşündüğümüzde, manzumede zikredilen Şâhî'nin Fars topraklarında yaşamış olan hattat, mûsikişinas ve gazel şairi olan Cemâleddin Akmelik Emir Şâhî (Zebihullah-i Safâ 3, 1373: 132) olma ihtimalinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. *Gülşen-i Şuarâ*'da Şâhî, hünerli bir şahin avcısına

benzetilerek mana (anlam) kuşunu avlayan bir avcı olarak methedilmiştir.

Bu kullede şâhîn-şikâr-bâz idi **Şâhî**

Ol itmiş idi murğ-i ma‘ânîyi hüveydâ (Harmancı 2007: 159/b. 20)

2. 11. Bisâtî-i Semerkandî

Asıl adı Mevlânâ Sirâceddîn olan Bisâtî (ö. 815/1412), Sultan Halîl b. Emiraşah Gurkânî'nin saltanatı döneminde (1405-1409) Semerkand'da yaşamıştır. Başlangıçta hasır örücüsü olduğundan "Hasîrî" mahlasını kullanmış, fakat sonraları İsmet-i Buhârî'nin telkini ile "Bisâtî" mahlasını tercih etmiştir. Şiirleri dönemin hükümdarı Sultan Halil b. Emiraşah tarafından da çok beğenilen Bisâtî, bir gece bir gazelinin sadece matla beyiti için sultan tarafından bin dinarla ödüllendirildiği bilinir. Kaside, gazel, kıta ve muammalardan oluşan *Divan'ı* Paris Milli Kütüphanesinde bulunmaktadır (Zebihullah-i Safâ 5, 1373: 459). *Gülşen-i Şuarâ'* da Süheylî, Bisâtî'nin döşeyici anlamına gelen mahlasından yola çıkarak onun yer yüzüne sözden bir örtü döşediğini ve bu örtünün paha biçilmez olup atlas ve hârâ cinsi kumaşlardan daha değerli olduğunu vurgulayarak şairlik kabiliyetine dikkatleri çekmiştir.

Baş eyledi bir nat'ı sühên geldi **Bisâtî**

Ol nat'a bedel olma ya biñ atlas u hârâ (Harmancı 2007: 159/b. 21)

2. 12. Binâî (Bennâî)

15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk yılları arasında İran'da yaşamış olan Binâî (Benâî), Fars edebiyatında ikinci dereceden önemli şairler arasında gösterilmiştir. Asıl adı Kemâleddin Şir Ali'dir. Babasının mimar olması nedeniyle "Bennâî" mahlasını kullanmıştır. Tüm şiirleri olmasa da kayda değer örnek şiirlere sahip olan şair, çift mahlaslı şairler arasında da anılmıştır. İki mahlas kullanması dolayısıyla kaleme aldığı divanını iki kez tertip etmiştir. İlk tertip ettiği divanını *Binâî* mahlasıyla, hayatının son dönemlerinde Sa'dî ve Hâfız'a yazdığı nazirelerin de içinde bulunduğu divanını ise *Hâlî* mahlasıyla tertip etmiştir (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 393). *Gülşen-i Şuarâ'* da Binâî hakkındaki görüşlerine bakıldığında Süheylî, şairin mahlasından da mülhem olarak nazm ile binâ arasında bir ilişki kurmuş ve şairin nazım şehrini baştan başa imar ettiğini, o nazım şehirinde bulunan beyitlerin (evlerin) her birinin altın ve gümüşle süslendiğini ifade ederek Binâî'nin şiirdeki kabiliyetine dikkatleri çekmiştir.

Bir şehr-i nazım kıldı binâ geldi **Binâî**

Ol şehriñ için nazm ile pür kıldı ser-â-pâ

Her beyti o şehriñ zer ü sim ile yazılmış

Her bir çapusu olmuş anuñ mañla'ı ğarrâ (Harmancı 2007: 159/b. 22-23)

2. 13. Âzerî-i Şeyh

Gülşen-i Şuarâ' da Süheylî'nin zikrettiği bir başka şair, 15. yüzyıl Fars edebiyatının önemli şairinden Şeyh Azerî-yi İsferyî'nî (ö. 866/1462)'dir. Kaynaklarda hakkında çok ayrıntılı bilgiler bulunmasa da şiirlerinde Azerî mahlasını kullanan Şeyh Azerî-yi İsferyî'nî'nin özellikle kaside ve âşıkane gazellerinin latif ve ince mazmunlarla dolu olduğu bildirilmiştir (Zebihullah-i Safâ 2003: 72). *Gülşen-i Şuarâ'* da Süheylî, şairin ledünnî bilgisiyle etrafını aydınlatan ârif bir kişiliğe sahip olduğunu dile getirmesinin yanında, onun söz söylemedeki maharetine atıfta bulunmuştur.

Vekâd-ı tab'ı 'arîf idi **Âzerî-i Şeyh**

Yağmışdı sühen şem'ini andan niçe şeydâ (Harmancı 2007: 159/b. 24)

2. 14. Kemâl-i Hocendî

Asıl adı Şeyh Kemâluddîn Mes'ûd-i Hocendî olan ve döneminde "Şeyh Kemâl" diye tanınan Kemâl-i Hocendî (ö. 798/1395 [?]), 14. yüzyılda Fars edebiyatının meşhur şair ve âriflerindedir. Kemâl-i Hocendî, şiirdeki söz letafeti, mânâ sağlamlığı, hayâl ve mazmun yaratmadaki dikkati ile tanınmışsa da şiirinin üslubu döneminin bir diğer şairi olan Hasan-i Dihlevî'nin üslubuna benzer. Çağdaşlarının ona "Hasan'ın Hırsızı" lakabını vermesinin nedeni de bu olmalıdır (Zebihullah-i Safâ 2005: 195-196). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Kemâl-i Hocendî'nin hayal kurmadaki mahareti üzerinde durmuş ve bu durumu Kemâl'in olgun ve muktedir şair kişiliğine bağlamıştır.

Țutdı gelüben râh-ı hayâlât yolından

Țümâr-ı kemâlâtı **Kemâl** eyledi imzâ (Harmancı 2007: 159/b. 25)

2. 15. Hayâlî-i Buhârî

Asıl adı Ahmed b. Musa olan Hayâlî (ö. 850/1445 [?]), Fars edebiyatının 15. asır şairlerinden olup İsmet-i Buhârî'nin muasırı ve talebelerindedir. Kaynaklarda kaside şairleri arasında gösterilen Hayâlî'nin İran sahasında pek çok şiir mecmuasında şiirlerine rastlanır. Özellikle Maverâünnehir'de şöhret kazanan *Divan*'ında yaklaşık iki bin beyit bulunmaktadır (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 459). Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'sına bakıldığında Hayâlî'nin muamma söylemedeki ustalığı vurgulanarak farklı bir özelliğine değinildiği görülür.

Bir şem'-i şebistân-ı hayâl idi **Hayâlî**

Nâm-âver-i dehr olmuş idi hem-çü mu'ammâ (Harmancı 2007: 160/b. 26)

2. 16. Hâkânî-i Şirvânî

Asıl adı Hassânü'l-Acem Efdaluddîn Bedil b. Ali b. Osman Hâkânî-yi Hakâyık-i Şirvânî olan Hâkânî (ö. 595/1199), 12. yüzyılda Fars topraklarında yaşamış olup kasideleriyle ünlenmiş bir şairdir. Kaside şairliğinin yanı sıra belâgattaki hüneriyle de tanınmıştır (Zebihullah-i Safâ 2002: 224). Gence'de 520'de (1126) doğan Hâkânî, babası Necîbüddîn Ali adında bir dülgerdir. Öğrenimini sürdürdüğü yıllarda Hakâikî mahlası ile gazel ve na'atlar yazmaya başlayan Hâkânî, Hz. Peygamber'in şairi Hassân b. Sâbit'e benzetilerek kendisine amcası tarafından *Hassânü'l-Acem* unvanı verilmiştir. Şirvanşahlar'dan Ebü'l-Muzaffer Hâkân-ı Ekber tarafından tanınan Hâkânî'ye "melikü's-şuarâ" ve "nedîmü's-şuarâ" unvanları verilmiş ve bu ünvanlardan sonra Hâkânî mahlasını kullanmaya başlamıştır. Hâkânî İran edebiyatının en büyük şairi kabul edilmesinin yanı sıra keskin zekası ve geniş hayal gücü sayesinde İran şiirine yenilikler getirdiğine kanaat getirilmiştir (Yazıcı 1997b: 168-170). Hâkânî'nin bu özelliklerinin özetini *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî tarafından da zikredildiği söylenebilir. Süheylî, Hâkânî mahlasının anlamından mülhem olarak şairin "Söz ülkesinin padişahı" olduğunu ve yüksek hayal dünyası sayesinde sevgilinin her bir güzellik unsuruna bir unvan verdiğini ifade etmiştir.

Her bir kaşı yâ hüsnine virdi nice 'üvnân

Hâkânî gelüp çekdi sühen hükmine tuğrâ (Harmancı 2007: 160/b. 27)

2. 17. Ömer Hayyâm

Asıl adı Ebü'l-Feth Gıyâsüddîn Ömer b. İbrâhîm el-Hayyâm olan Ömer Hayyâm (ö. 526/1132[?]), 11. asrın sonu ile 12. asrın ilk yarısında Fars topraklarında yaşamış önemli bir

filozof, müneccim, tıpcı ve matematikçi olarak bilinmiştir. Yaşadığı dönemde matematik, astronomi ve felsefe alanında büyük bir üne sahipken şair yönüyle tanınmamıştır. Bunun sebebi onun şiirle ilgisinin zaman zaman rubâîler kaleme almaktan ibaret oluşudur. İşte Hayyâm da muhtemelen bu duygularını en kısa şiir kalıbı olan rubâîlerle kağıda dökmüştür. Şairliği çok sonradan keşfedilse bile Hayyâm, İran şiirinde rubâîyi kendi adıyla özdeşleştiren tek şair olmuştur (Zebihullah-i Safâ 2002: 203-206).² Anadolu sahası klasik Türk edebiyatı şairleri üzerinde de büyük tesiri olan Hayyâm, bu yönüyle birçok şairin manzumesine de konu olmuştur (Çalka 2015: 30-40). Bilindiği üzere Hayyâm, kelime olarak otağcı anlamına gelir. *Gülşen-i Şuarâ'* da Hayyâm'ın zikredildiği beyitlerde otağcının otağları özene bezene süslediği gibi Hayyâm tarafından kaleme alınan beyit, rubâî ve kıt'aların da altın değerindeki sözlerle süslenmiş olduğu ifade edilerek Hayyâm'ın rubâîdeki mahareti övülmüştür.

Şahrâ-yı 'ademden götürüp haymeyi **Hayyâm**
Kurdı nice yıl itdi anı menzil ü me'vâ

Ol haymenüñ eknâfını altun ile yazdı
Ebyât ü rubâ'îyle niçe kıt'a-i zîbâ (Harmancı 2007: 160/b. 28-29)

2. 18. Kâtibî

Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ'* da zikrettiği bir başka şair Kâtibî'dir. Bahsedilen Kâtibî'nin hangi Kâtibî olduğu tam olarak ifade edilmese de bu şairin 15. asırda yaşamış Fars şairi Kâtibî (ö. 839/1435 [?])'nin olduğu kanaatindeyiz. Zira Süheylî'nin yaşadığı dönemde ve onun öncesinde Anadolu'da Kâtibî mahlaslı şairlerin büyük şöhrete kavuştukları söylenemez.³ Buna göre Fars şairi Kâtibî'nin asıl adı, Şemsüddîn Muhammed b. Abdullâh'tır. Hat sanatıyla meşgul olması dolayısıyla Kâtibî mahlasını kullanmıştır. Timurlular dönemi İran şiirinin belli başlı özelliklerinden biri olan sanatlı dille şiir yazma tarzının önde gelen temsilcilerindedir. Şiirleriyle dönemin bazı İranlı şairlerini etkisi altına alan Kâtibî, Anadolu şairlerinden Bursalı Ahmed Paşa tarafından da oldukça benimsenmiştir (Vanlıoğlu 2002: 42). *Gülşen-i Şuarâ'* da Süheylî, Kâtibî'nin hem hattat hem şair olduğuna işaret ederek birçok şiir, kaside ve mensur eserler yazdığını zikretmiştir. Süheylî'nin şair için kullandığı "Kâtibî-i zâr" ifadesi ise Kâtibî'nin şiirde duygu yüklü bir tarz kullandığına bir işaret olarak algılanabilir.

Geldi bu kütüb-ğâneye çün **Kâtibî**-i zâr
Yazdı niçe eş'âr u kaçâ'id niçe inşâ

Oturdu nice zühr-ı zemân tekye-i nazma
Getürmedi arqasını bir kes yire amma (Harmancı 2007: 160/b. 30-31)

² Ayrıca bk. Muhammed Ali-yi Furugi vd., *Hayyâm Hayatı, Felsefesi ve Gerçek Rubâileri*, Babil Yay., Erzurum 2002.

³ Kâtibî mahlaslı Türk şairler için bk. Tuncay Bülbül, "Kâtibî, Hasan Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=561>, (erişim tarihi: 06.09.2016); Yunus Kaplan, "Kâtibî, Kâtibî Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1006>, (erişim tarihi: 06.09.2016); Filiz Kılıç, "Kâtibî, Mustafa Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1519>, (erişim tarihi: 06.09.2016); Mehmet Fatih Köksal, "Kâtibî, Seydi Ali Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=451>, (erişim tarihi: 06.09.2016).

2. 19. Hâcû-yı Kirmânî

Asıl adı Ebû'l-Atâ Kemâluddîn Mahmûd b. Alî b. Mahmûd Mürşidî-yi Kirmânî olan Hâcû-yı Kirmânî (ö. 753/1352), 14. yüzyıl Fars edebiyatının en muktedir şairlerinden kabul edilir. Şiirlerinde "hâce" kelimesinin küçültmeli ismi olan "Hâcû" mahlasını kullanan şair, kaynaklarda Nahlbend-i şuarâ, Hallâku'l-meânî, Melikü'l-fudalâ lakapları ile anılmış ve şairliği övülmüştür (Zebihullah-i Safâ 2005: 158; Devletşah 1963: 382-383; Tokmak 1996: 520-521). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî de Hâcû-yı Kirmânî'nin söz konusu bu lakaplarından hareketle onu ağaca şekil veren bir usta gibi şiire şekil veren, şiir düzenleyicisi anlamına gelebilecek *Nahlbend-i nazm* lakabıyla anmıştır.

Hâcû'ya nahil-bend-i nazım dinse revâdur

Her nahlini seyr eyleyen anuñ didi Tübâ (Harmancı 2007: 160/b. 32)

2. 20. Nâsır-ı Tûsî

Asıl adı Ebû Ca'fer Nasîrüddîn Muhammed b. Muhammed b. el-Hasen et-Tûsî olan Nâsır-ı Tûsî (ö. 672/1274), 13. yüzyılda Fars topraklarında yaşamış İranlı âlim ve filozoftur. Kelam, felsefe, riyâzî ilimler, astronomi gibi sahalarda yaklaşık 150 telifi bulunduğu kaynakların verdiği bilgiler arasındadır (Şirinov 2012: 437-438). Şair olmamasına rağmen özellikle *Ahlâk-ı Nâsırî* adlı eseriyle pek çok Fars ve Türk şairi etkilemiştir. *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî'nin ifadesine göre Nâsır-ı Tûsî, Firdevsî'nin *Şehnâme*'yi yazmasına ilham kaynağı olmuştur. Oysa kaynaklarda *Şehnâme*'nin yazım tarihinin miladi 977-1010 arası olarak geçtiği düşünüldüğünde 1274 yılında vefat eden Nâsır-ı Tûsî hakkında Süheylî'nin verdiği bu bilgide bir hata olduğu söylenebilir.

Ahlâkı güzel kimse idi **Nâsır-ı Tûsî**

Firdevsiye Şeh-nâme'yi ol eyledi İmâ (Harmancı 2007: 160/b. 33)

2. 21. Hâtifi

15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış olan Hâtifi (ö. 927/1521)'nin asıl adı Mevlânâ Abdullâh Hâtifi'dir. Meşhur mutasavvıf şair Molla Câmî'nin kız kardeşinin oğlu olan Hâtifi, Safevî devrinin ilk yıllarında yaşayan edebiyat ve sanat adamlarının çoğu gibi Herat'ta son Timurlu sultanlarının hizmetinde bulunmuş; şair ve devlet adamı Ali Şîr Nevâî'nin himayesine de mazhar olmuştur. Molla Câmî'den sonra devrinin en büyük şairi sayılan Hâtifi'nin şiirlerinde Nizâmî-i Gencevî ve Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin etkisi bulunmaktadır (Öztürk M. 1997: 468). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî'ye göre Hâtifi'nin şiirde kullandığı dil, gaybdan haber veren ilâhî bir dil gibi değerli olduğunu herkes tasdik etmiştir. Yine onun sözleri, ayet, hadis veya büyüklerin ders verici sözleri gibi değerli sözlerdir.

Dirlerdi belî **Hâtifi**'yi gayb-lisândur

Levh üzere anuñ kim ki sözün itdi temâşâ (Harmancı 2007: 160/b. 34)

2. 22. İsmet-i Buhârî

14. yüzyılın son çeyreği ile 15. yüzyılın ilk çeyreği arasında Fars edebiyatında adından söz ettiren bir başka şair olan İsmet-i Buhârî (ö. 840/1436-37), Buhara'nın seçkin ailelerinden birine mensup olup soyu Ca'fer b. Ebû Tâlib'e ulaşmaktadır. Asıl adı Hâce Fahrüddîn İsmetullâh b. Hâce Mes'ûd Buhârî'dir (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 286). Şiirlerinde *Nasîrî* ve *İsmet* mahlaslarını kullanan şair, gazellerinin tamamında İsmet mahlasını kullanmıştır. Özellikle tasavvufî rumuzlarla süslediği âşikane gazelleri çok beğenilen İsmet, şiirlerinde Emîr Hüsrev-i

Dihlevî'nin üslûbunu sürdürmüş; İsmet-i Buhârî, Bisâtî-i Semerkandî, Rüstem-i Hûriyânî ve Hayâlî-i Buhârî gibi şairlerin yetişmelerine yardımcı olmuştur (Karaismailoğlu 2001: 138-139). *Gülşen-i Şuarâ'* da Süheylî, İsmet-i Buhârî'nin şiirde kullandığı dilin saflığını kastederek Kâbe örtüsü gibi temiz olan nazım elbisesini yıllarca giydiğini belirtmiştir. Süheylî tarafından 'Ârif-i bi'llâh olarak vasıflandırılan İsmet-i Buhârî, Buhârâ halkı tarafından sözü dinlenen bir ârifdir.

İsmet nice yıl giydi gelüp câme-i nazmı
Pâk idi velî dâmeni çün Ka'be-i 'ulyâ

Bir nâkil-i aḥbâr idi ol 'ârif-i bi'llâh
Diñlerdi ḥadîsini anuñ ehl-i Buḥârâ (Harmancı 2007: 160/b. 35-36)

2. 23. Hasan-ı Dihlevî

Kaynaklarda Hindistan'ın Sa'dî'si olarak belirtilen Hasan-ı Dihlevî (ö. 737/1337 [?]), 13. yüzyılın ikinci yarısı ile 14. yüzyılın ilk yarısı arasında yaşamış ve Hindistan'da Farsça şiir söyleyen önemli şairlerindendir. Asıl adı Emîr Necmüddîn Hasen b. Alâ es-Siczî'dir. Şairlik konumu itibariyle Emir Husrev-i Dihlevî'nin derecesinde olup ayrıca onun dostu, çağdaşı, sohbet arkadaşı ve yakınlandıdır (Zebihullah-i Safâ 2005: 148-149). Hindistan'ın Delhi sultanlarından Gıyâseddin Balaban'ın sarayında Balaban'ın oğlu Muhammed Kaan'ın hizmetinde bulunan şair, bir saray şairi olarak birçok kasidesi bulunması gerekirken kaleme aldığı gazel sayısı çok daha fazladır. Gazellerinde daha çok Sa'dî-i Şîrâzî'nin etkisinin görüldüğü için çağdaşları ona *Sa'dî-i Hind* unvanı vermiştir (Kurtuluş, Hasan Dihlevî, 1997: 316). *Gülşen-i Şuarâ'* da Süheylî ise, Hasan-ı Dihlevî'nin şiir dilindeki inceliğine dikkatleri çekmiş ve onu, nezaket gülbahçesinde bulunan en taze gül olarak vasıflandırmıştır.

'Âlemde Ḥasan gibi kanı şâ'ir-i nâzûk
Gülzâr-ı nezâketde odur verd-i muṭarrâ (Harmancı 2007: 160/b. 37)

2. 24. Figânî

Süheylî'nin yaşadığı dönem ve daha öncesine ait şöhret bulmuş iki Figânî bulunmaktadır. Bunların ilki Fars şairi olup Sebk-i Hindî'nin kurucusu olarak kabul edilen Figânî (ö.925/1519 [?]); bir diğeri ise Anadolu'da Trabzon doğumlu olup Kanûnî Sultan Süleyman'ın şehzadeleri Mustafa, Mehmed ve Selim'in 1530 yılı yazındaki dillere destan sünnet düğünü için yazdığı "Sûriyye" kasidesiyle meşhur olan Figânî (ö.938/1532)'dir. *Gülşen-i Şuarâ'* da bahsi geçen Figânî'nin hangi Figânî olduğu tam net ifade edilmese de beyitte geçen "Kopardı sarîr-i kaleminden nice gavgâ" ifadesiyle Türk şair Figânî'den bahsettiğine dair kanaatin uyanmasını sağlamaktadır. Zira kaynakların verdiği bilgilere göre Figânî çok genç yaşta meşhur olmasıyla çevresi tarafından kiskanılmış ve her yazdığı olay olmuştur. Öyle ki Sadrazam İbrâhim Paşa'nın Mohaç Savaşı'ndan sonra Budin'den getirtilip Atmeydanı'nda kendi sarayının karşısına diktirdiği heykeller münasebetiyle söylendiği sanılan, "Dü İbrâhîm âmed be-dâr-ı cihân / Yekî büt-şiken şüd dîger büt-nişân" şeklindeki beyit ağızdan ağıza yayılmış ve Sadrazam İbrâhim Paşa'nın tahkir edildiği bu beyit Figânî'ye mal edilmiştir. İşte bu beyit yüzünden İbrâhim Paşa'ya gammazlanan Figânî, İstanbul subaşı tarafından Tahtakale'de yakalanıp iskeleye götürülmüş, önce dövülüp işkence edilmiş, sonra da büyük bir ihtimalle 1532 yılının baharında orada asılmıştır (Karahan 1996: 57-58). İşte *Gülşen-i Şuarâ'* da Süheylî de muhtemelen Figânî'nin bu hazin sonu ve genel olarak sıkıntılı geçen hayatı hakkında böyle bir değerlendirmesi olmuştur denebilir.

Nazmıyla bu mâtem-gemeyi tıttı **Figânî**

Çopardı şarîr-i çaleminden nice gavgâ (Harmancı 2007: 160/b. 38)

2. 25. Mânî-i Şirâzî

Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'da bahsettiği bir başka şair, 16. asırda Şah İsmail döneminde yaşamış, Fars edebiyatının önemli şairlerden olan Mânî-i Şirâzî (ö. 912-13/1507)'dir. Süheylî'nin döneminde Anadolu'da *Mânî* mahlasını kullanan Çalık-zâde Mehmet Çelebi adında bir başka şair bulunsa da Mânî hakkında bilgi veren Kınalı-zâde Hasan Çelebi tezkiresinde Türk olan Mânî'nin de Fars şairi Mânî-i Şirâzî'den mülhem olarak bu mahlası kullandığı bilgisi yer almaktadır (Demirel 1999: 28). Dolayısıyla Süheylî'nin bahsettiği şair Çalık-zâde Mehmet Çelebi'den daha meşhur olan Mânî-i Şirâzî'den başkası değildir. Fars şairi Mânî-i Şirâzî ise bu mahlasını miladi 3. asırda yaşamış olan, kendi adıyla bir din kuran ve ayrıca nakkaş olma özelliğiyle meşhur olan Mani (ö. 276)'den mülhem olarak almıştır.⁴ Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'daki ifadelerinde Mânî'yi mânâlı sözlere adeta suret giydiren bir ressama benzetmiş ve bu minvalde pek çok şiire sahip olduğunu zikretmiştir.

Şüret-ger-i elfâz-ı ma'ânî idi **Mânî**

Bu deyr-i cihânda nice nakş eyledi peydâ (Harmancı 2007: 160/b. 39)

2. 26. Firdevsî

Kaynaklarda Ebu'l-Kâsım Mansûr b. Hasan Firdevsî-yi Tûsî (ö.411/1020 [?]) künyesiyle verilen Firdevsî, Fars topraklarında 10. yüzyılın ikinci yarısı ile 11. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış ve sadece yaşadığı dönemin değil tüm dönemlerin en fazla tanınan ve sevilen şairi olmuştur. Ününü Fars edebiyatının iftihar kaynağı olan ve İranlıların unutulmaya yüz tutmuş destanlarını ihtiva eden altmış bin betitlik *Şehnâme*'yi yazmakla kazanan Firdevsî, gerek döneminde gerekse kendinden sonra gelen dönemlerde yetişmiş birçok Fars şairi etkilemiştir (Zebihullah-i Safâ 2005: 90; Kanar 1996: 125). Ayrıca Firdevsî, yazdığı bu eserle divan şairlerini de en çok etkileyen Acem şairlerinin başında gelir (Yekbaş 2009: 1170). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî de Firdevsî'nin Anadolu şiir bahçesinin oluşmasındaki etkisine atıfta bulunarak onun sözlerinin su gibi akıcı olduğuna dikkatleri çekmiştir. Süheylî'ye göre Firdevsî'nin nazmı, söz ustalarının dahi izlemeye geldikleri bir şiir bahçesi; her beyti ise yüce bir saray görünümündedir.

Firdevsî bir açar suydı bāğ-ı nazımda

Ol itdi sühen ābını bu ravzaya icrā

Seyr itmege erbāb-ı sühen ravza-i nazmı

Her beyti anuñ oldı birer kaçır-ı mu'allā (Harmancı 2007: 160/b. 40-41)

2. 27. Ümîdî

Kaynaklarda hakkında ayrıntılı bilgilere rastlanmayan Ümîdî, Fars edebiyatının 14. yüzyıl şairlerinden olup asıl adı Hâce Ercasb b. Hace Şeyh Ali Tahranî olarak kayıtlara geçmiştir. Ümidî-i Râzî adıyla da bilinen şair, Timur devri sonları ve Safevî devri başları şairlerinden olarak tanınmıştır (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 425). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Ümîdî'nin Fars

⁴ Kınalı-zâde Hasan Çelebi ve Beyânî tezkirelerinde geçen ve Mânî-i Şirâzî'ye ait olan aşağıdaki Farsça beyitte Şirâzî Mânî'nin Maniheizim kurucusu olup ayrıca nakkaş/ressam olan Manî'den kendisini üstün tuttuğu görülmektedir:

Mânî çî bûd u sûret-i bî-ma'niyeş çî bûd

Mânî menem ki çihre-güşây-ı melâhatem

"(Nakkâş) Mânî ne idi ki, onun mânâsız resimleri ne olsun. Güzelliğin çehresini açan (güzelliği meydana çıkaran) Mânî benim." Bk. Semra Tunç, "On Altıncı Yüzyıl Divan Şairi Mânî ve Şiirleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, Konya 2007, 3.

edebiyatında ikinci derecede tanınmış bir şair olduğunu; ancak buna rağmen kasidedeki başarısıyla şiirdeki kudretini gösterdiğini dile getirmiştir.

Gerçi ki mu'ahhar idi bunlardan **Ümîdî**

Olmuşdı velî tarz-i kaşâ'idde tüvânâ (Harmanlı 2007: 160/b. 42)

2. 28. Hilâlî-i Çağatayî

Fars topraklarında yaşamış Türk şairlerden olan Hilâlî (ö. 936/1529-30), 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış sûfi bir şairdir. Kaynaklarda künyesi Bedrüddîn (Nûrüddîn) Muhammed b. Abdillâh Hilâlî el-Esterâbâdî olarak geçen Hilâlî, Kuzeydoğu İran'daki Esterâbâd şehrinde doğmuş, ancak Çağatay Türkleri'nden olduğu için Çağatâyî nisbesiyle tanınmıştır. Gençliğinde dönemin önemli kültür merkezlerinden Herat'a giden Hilâlî burada Ali Şîr Nevâî'nin himayesine girmiş ve onun meclisinde yetişmiştir (Sevgi 1998: 21-22). Divanında bulunan şiirlerin hemen tamamı sadece gazel ve rubâîlerden oluşması şairin bu iki nazım şekli üzerindeki hakimiyetini göstermesi adına kayda değerdir. Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'da bahsettiği Hilâlî'nin hangi Hilâlî olduğu tam olarak belirtilmemiş olsa da kasidede umûmiyetle Fars topraklarında yaşamış şairlerden bahsetmiş olması bu Hilâlî'nin, Hilâlî-i Çağatâyî olma olasılığının yüksek olduğu kanaatindeyiz.⁵ Süheylî'ye göre Hilâlî, dönemde parmakla gösterilen bir şair olmakla birlikte onun herkesçe kabul gören özelliği gazeldeki maharetidir.

Engüş-tümâ-yı şu'arâ idi **Hilâlî**

Bir kimse aña nazm-ı gazelde dîmedi lâ (Harmanlı 2007: 161/b. 43)

2. 29. Âsafî

15. yüzyılda Fars edebiyatının önemli şairlerinden sayılan Hâce Âsafî hakkında kaynaklarda sınırlı bilgiler mevcuttur. Dönemindeki tezkire yazarlarının bazıları şairin ismi üzerinde araştırma yoluna gitmiş, bunlardan bir kısmı kesin olarak şairin adının "Asaf" olduğunu bazıları ise şüphe ile "Kemaleddin" olduğunu dile getirmişlerdir. Kendi döneminde yaşamış söz ustaları, sözünün letafeti ve akl-ı selîm oluşu, zekası ve dosdoğru tabiatı yönüyle kendisini methettikleri kayıtlara geçmiştir (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 369). Bilindiği üzere şiirde darb-ı mesel yani atasözü veya kelâm-ı kibâr kullanmak şiire letafet katan unsurlardan kabul edilir. Süheylî'nin Âsafî hakkındaki övgüsü de işte bu yöndedir. Süheylî'ye göre Âsafî, şiirde darb-ı mesel kullanımında dünyada benzeri olmayan bir şairdir.

İnşâf idicek **Âsafî** hod darb-ı meselde

Bî-mişl idi var olalı bu kûbbe-i mînâ (Harmanlı 2007: 161/b. 44)

2. 30. İbn-i Hüsâm

Hüsâm olarak tanınan şairin asıl adı Muhammed b. Hüsameddin b. Hâfî'dir. Fars edebiyatında 14. asrın meşhur şairlerinden olup dönemin İbn-i Hüsâm mahlasını kullanan şairlerinin en büyüklerindedir. Dönemin Şia mezhebi âlimlerinden olmasının yanında belâgat ve edebiyat ilimlerinde üstat olarak kabul görmüştür. En önemli eseri *Haveran-nâme* adlı manzum dini hamasi eseridir (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 135). Devletşah tezkiresinde kendisinden "Söz Meliki" diye bahsedilmiştir (Devletşah 1963: 348). Süheylî de *Gülşen-i Şuarâ*'da İbn-i Hüsâm'ın belâgatteki hünerine atıfta bulunarak şairin nazım ülkesini belâgat kılıcıyla fethettiğini ve mânâ hazinesini yağmaladığını dile getirmiştir.

⁵ Hilâlî mahlaslı diğer şairler için bk. Mustafa İsen, "Dîvân Edebiyatında Mahlasdaş Şairler", *Ötelerden Bir Ses*, Ankara 1997, 198; İsmet Şanlı, "XVI. Yy. Dîvân Şairi Hilâlî ve Şiirlerinde Sosyal Hayat", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2004/1, 6, 154.

Şemşîr-i belâgatle açup kişver-i nazmı
Esbâb-ı ma'ânîyi **Hüsâm** eyledi yagmâ (Harmancı 2007: 161/b. 45)

2. 31. Vahşî-i Bâfki

Mevlana Şemseddin (yahut Kemaleddin) olarak bilinen şair hakkında kaynaklarda verilen bilgiler oldukça sınırlı olup 16. yüzyılda İran'ın güçlü şairlerinden sayılır. *Safevî* devletinin ikinci hükümdarı ve Şah İsmail'in oğlu olan Tahmasb-ı Safevî devrinde (930-984/1524-1576) yaşamış ve hükümdarın iltifatına mazhar olmuştur. Kendi yaşadığı dönemde İran'da ve Hindistan'da nam salan şair şiirlerinde *Vahşî* mahlasını kullanmış ve bu şekilde anılmıştır. Döneminde oldukça tanınan bir şair olan Vahşî pekçok kimse tarafından sevilmiş ve şiirleri dilden dile söylenmiştir (Zebihullah-i Safâ 5/2, 1373: 760-761). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Vahşî'nin saray şairi olmasına atıfta da bulunarak mânâ ceylanlarını yakalayan bir avcı olduğunu dile getirmiş ve böylece onun şiirdeki anlam üretme hünerini övmüştür.

Râm olmuş-idi cümle gâzâlân-ı ma'ânî
Vahşî-i hüma-şayd ü hümayün-fere haqqâ (Harmancı 2007: 161/b. 46)

2. 32. Feyzî-i Hindî

Hindistan'da Ekber Şah döneminin önde gelen şair, âlim ve düşünürlerinden olan Feyzî (ö. 1004/1595), Feyzî-i Hindî olarak tanınmıştır. Asıl künyesi Ebü'l-Feyz b. Şeyh Mübârek el-Mehdevî' olan Feyzî, ailesi Arap asıllı olup Yemen'den Sind'e, daha sonra da Hindistan'a göç ederek Racastan'daki Nagor'a yerleşmiş ve burada yetişip dönemin önemli bir âlimi ve şairi olmuştur. Gençlik yıllarında Ekber Şah tarafından çok iyi karşılanan Feyzî, yazdığı bir kaside ile hükümdarın gönlünü fethetmiş ve saraya alınmıştır. Kendisinden önce sarayda *Melikü's-şuarâ* unvanını taşıyan Gazâlî-i Meşhedî'nin ölümü üzerine onun yerine geçen Feyzî'ye ayrıca devlet işleriyle ilgili görevler de verilmiştir. *Melikü's-şuarâ* unvanına lâyık olduğunu göstermek için 987'de (1579) Nizâmî-i Gencevî'nin ünlü hamsesine nazîre olarak bir hamse yazmayı tasarlamış, ancak bu düşüncesini kısmen gerçekleştirebilmiştir (Ansari 1995: 524-525). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Feyzî'nin fazilet ve hikmet sahibi olduğuna dikkatleri çekerken Feyzî'nin kendi düşüncesini ifade etmedeki başarısına atıfta bulunmuştur. Yine Süheylî, herhangi bir ilmî tartışmada Feyzî'nin karşısına İbn-i Sînâ gibi yüz şahsiyet dahi getirilse onun düşüncelerinin çürütemeyeceğini ifade ederek Feyzî'nin büyük bir düşünür olduğunu vurgulamıştır.

Feyzî-i hakîm ol şeref-i cem'-i efâzil
Bağş eylese mülzim ola şad Bü 'Alî Sînâ (Harmancı 2007: 161/b. 47)

2. 33. Bâkî

Asıl adı Mahmud Abdülbaki olan Bâkî, 1526'da İstanbul'da dünyaya gelmiş, 1600 yılında ise yine İstanbul'da vefat etmiştir. Özellikle biçim ve içerik açısından divan şiirine yenilikler getiren Bâkî'ye döneminde *Sultân-ı şâirân*, *Melikü's-şuarâ* ve *Sultanü's-şuarâ* unvanları verilmiştir (İpekten 1998: 40). Kanuni döneminin aranan şairlerinden olan şair, II. Selim ve III. Murad devirlerini de görmüştür. Neşeli, hoş sohbet ve hırslı bir kişiliğe sahip olduğu; nükte ve hicivleri yüzünden ise zaman zaman döneminin önde gelenlerini darıltıp zor durumlara düştüğü kaynakların verdiği bilgiler arasındadır. Başarılı kasideleri de olmasına rağmen gazel şairi olarak tanınan Bâkî, şiirlerinde tasavvufu değil, dünyevi aşkı işlemiştir. Bâkî rind bir şairdir. Zevke, eğlenceye düşkün yaradılışı ve rindçe yaşama isteği şiirlerine de yansımıştır. Bâkî'nin söyleyiş mükemmelliğine dayalı üslup anlayışı edebî sanatları tercihine de

yansır. Bâkî coşkun ilhamlar değil, şekil üzerinde durarak şiirini ince hayaller, nükte ve tevriye başta gelmek üzere türlü edebî sanatlarla zenginleştirmiştir (Çavuşoğlu 1991: 539). *Gülşen-i Şuarâ'* da da Süheylî, Bâkî'nin söz ustası oluşuna göndermede bulunarak onu "Söz üreten, güzel sözler bulup söyleyen" anlamına gelen *Sühen-perver* sıfatıyla vasıflandırmış ve Bâkî'nin şiir konusunda herkesçe beğenildiğini beyan etmiştir.

El arkasını yire koyup eyledi teslîm

Bâkî-i sühen-pervere a'lâ-y-ile ednâ (Harmancı 2007: 161/b. 49)

2. 34. Âlî (Gelibolulu Mustafa)

Süheylî'nin Bâkî'den sonra zikrettiği Anadolu şairi Gelibolulu Mustafa Âlî'dir.⁶ 16. yüzyıl Anadolu sahasında edebiyat, tarih ve beşerî ilimlerde toplam 55 eser vermiş müstesnâ şahsiyetlerden olan Gelibolulu Mustafa Âlî, 1541'de Gelibolu'da doğmuş, 1600'de ise Cidde'de vefat etmiştir. Sahip olduğu Türkçe ve Farsça divanlarının yanı sıra kaleme aldığı *Mihr ü Mâh*, *Mihr ü Vefâ* ve *Tuhfetü'l-Uşşâk* gibi diğer manzum eserleriyle dönemin önemli şairlerinden biri olarak da kabul edilmiştir.⁷ *Gülşen-i Şuarâ'* da Gelibolulu Âlî'nin bahis konusu edildiği beyitte Süheylî, Gelibolulu Âlî'ye ait şiirlerin derin anlamlara sahip olduğunu ve meclislerde okunup dinleyenleri mest ettiğini vurgulayarak Âlî'yi methetmiştir.

Mest-i mey-i şevk eyledi erbâb-ı şafâyı

Şahbâ-yı ma'ânî ile **Âlî**-i tarab-zâ (Harmancı 2007: 1601/b. 49)

2. 35. Molla Câmî

Asıl adı Nûrüddîn Abdurrahmân b. Nizâmiddîn Ahmed b. Muhammed el-Câmî (ö. 898/1492) olan Molla Câmî, H.817/M.1414'te Türkistan'ın Herat bölgesinin "Câm" şehrinde dünyaya gelmiştir. 15. asır Fars edebiyatının ve genel olarak tüm Fars edebiyatının en önemli âlim ve şairlerindedir. Sadece Fars topraklarında değil diğer İslam topraklarının büyük devlet adamları arasında da itibar sahibi olan Câmî, bu yönüyle şanslı şairlerden biri olarak kabul edilir. Öyle ki, Hindistan'da Babür Şah, Anadolu'da ise Fatih Sultan Mehmed ile Sultan II. Bayezid onun ilmüne, edebine, takvasına hayran kalan devlet adamlarının bazılarıdır (Arslan İ. 2008: 50-51'den naklen). Hatta II. Bayezid kendisine yıllık bin flori gönderdiği dahi bilinmektedir (İsen, Bilkın, Durmuş 2012: 11). Gerek Fars gerekse Türk şairlerince de dikkatle takip edilen ve pek çok eserine nazireler yazılıp çevirileri yapılan eserleri arasındaki en meşhur eserleri *Nefehatü'l-Üns*, *Şevâhidü'n-Nübüvve* ile *Bahâristân* adlı eserlerdir (Ali Asgar Hikmet: 1991). *Gülşen-i Şuarâ'* da Süheylî'nin Molla Câmî tavsifine bakıldığında bu tavsifi bir tasvir ile yaptığı görülür. Buna göre, mânâ şarabıyla dolu bir mecliste Câmî'nin bu şarap kadehinden içtiğini, kendinden geçerek söylediği ince mânâlı şiirlerle ise mecliste bulunan diğer şairlerin kendinden geçirip sarhoş olduklarını dile getirmiştir.

Ol dem ki pür olmuşdı mey-i zarf-ı ma'ânî

Nüş eyledi ol bezmde **Câmî** mey-i şahbâ

⁶ Fars Kaynaklarda Süheylî'nin çağdaşı veya ondan önce yaşayan Âlî mahlaslı şaire rastlanmamıştır. İran şairleri arasında Hindistan'da şöret bulmuş ve şiirleriyle beğenilmiş Ali-i Şirâzî adlı bir şair bulunmaktadır. Ancak bu şairin 17. yüzyılın ikinci yarısı ile 18. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış olması Süheylî tarafından zikredilmesini imkansız kılmaktadır. Ali-i Şirâzî için bk. Zebihullâh-i Safâ, *Târîh-i Edebiyât Der İran*, C. 5 (2. Kısım), 1362-1363.

⁷ Âlî'nin tüm eserleri için bk. Kasım Ertaş, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Hayatı ve Eserleri", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, Volume 6, Issue 3, March 2013, p. 191-211; Mustafa İsen, İ. Hakkı Aksoyak, "Âlî/Çeşmî, Gelibolulu Mustafa", <http://www.turkedebyatiisimlersozlugi.com/index.php?sayfa=detay&detay=943>, (erişim tarihi: 07.10.2016).

Mest eyledi ol cām ile **Cāmī** şu'arâyı
Bî-hüş yatur her birisi bî-ser ü bî-pā (Harmancı 2007: 161/b. 50-51)

2. 36. Süheylî

Yukarıda adları geçen şairlerin dışında Süheylî, manzumede en fazla kendisine bahis açmıştır ve methiyeler düzmüştür. Öyle ki, kaside formuna uygun bir şekilde fahiye bölümünde kendinden övgüyle bahseden Süheylî, nazmı bir gül bahçesine benzetirken bu gül bahçesinde kendi nazmı gibi bir gülün bulunmadığını ifade ederek nazımdaki maharetiyle övünmüştür. Ona göre nasıl ki her el beyaz olabilir; fakat Hz. Mûsâ'nın mucizesindeki "yed-i beyzâ" gibi bembeyaz bir el yoktur. İşte bunun gibi dünyada kendi nazmına muâdil bir nazım bulunmamaktadır. Süheylî'ye göre kendi sözü belâgat denizinden çıkarılmış birer inci, her bir nefesi ise anber kokuludur. Onun kasidelerindeki her bir beyit, cennetin birer bahçesi; bahçedeki bâkir olan mânâlar ise cennetin hûrileridir.

Her gülşene gül her güle bülbül bulunur lîk
Olmaya bu gülşende velî nazmuma hem-tâ

Her nazm olamaz nazmuma 'âlemde mu'âdil
Olmaz ne kadar ağ-ısa her yed yed-i beyzâ

Her bir sühenüm bir dür-i deryâ-yı belâgat
Her bir nefesüm olsa n'ola 'anber-i sârâ

Her beyt-i kaşîdemde birer ravza-i cennet
Ebkâr-ı ma'ânî durur ol cennete hûrâ (Harmancı 2007: 162/b. 69-73)

Manzumenin sonlarına doğru yine kendini övmeye devam eden Süheylî, söz tahtına sultan olduğunu, şiirde kemâle ulaştığını, eriştiği hayaller dünyasına kimsenin varamayacağını ve bundan dolayı İbn-i Sînâ gibi ehl-i fazl olsa bile bazı kıskanç kesimlerin kendisindeki bu kabiliyeti inkar edebileceğini zikretmiştir.

Sultân-ı serîr-i sühenem şimdi **Süheylî**
'Âlem götüri çekse n'ola hükümüne tuğrâ (Harmancı 2007: 163/b. 83)

Nazmıyla kemâlât ü hayâlât-ı sühende
Dünyâya senüñ gibi dahı gelmese farzâ

İnkâr ider elbetde muqarrer yine hâsid
Fazl ile olursañ da eger Bû 'Alî Sînâ (Harmancı 2007: 163/b. 86-87)

Sonuç:

Bir Şairnâme türü olarak değerlendirdiğimiz Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ* adlı manzumesi ile ilgili tespitleri maddeler halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Süheylî'nin *Divanı*'nda bulunan bu müstakil manzumesi, kronolojik sıralamaya göre 16. asırda kaleme alınmış olan İşretî'nin ve Garâmî'nin şairnâmelerinden sonra divân edebiyâtında bu türde tespit edilen üçüncü şairnâme olarak dikkatleri çekmektedir.

2. Kasidede ismi geçen her bir şair, bir ya da iki beyitle tanıtılmış ve şairler daha çok kayda değer özellikleriyle birlikte zikredilmişlerdir.

3. Süheylî *Divanı'nın* yazma nüshasında *Gülşen-i Şuarâ* manzumesinde geçen şair isimlerinin üst kısmı kırmızı mürekkeple vurgulanmış, böylece Hüsrev/padişah, Kemâl/olgunluk, Hayâlî/hayal ile ilgili, Âlî/yüce gibi bazı şahıs isimleri ile ifadelerin birbiriyle karışmalarının önü alınmıştır.

4. Süheylî, şairleri ele alırken şairlerin yaşadıkları dönemleri göz ardı etmiş ve herhangi bir kronolojik sırayı takip etmemiştir.

5. Hakkında en fazla malumat verilen şairler, Hassan b. Sâbit, Genceli Nizâmî, Enverî, İsmet-i Buhârî, Ömer Hayyâm, Firdevsî ve Molla Câmî'dir.

6. Toplamda 36 şairin bahis konusu edildiği *Gülşen-i Şuarâ*'da şairlerin 1'i Arap edebiyatına, 30'u Fars edebiyatına, 5'i ise Türk edebiyatına ait şahsiyetlerdir. Şairlerin büyük bir çoğunluğunun Fars edebiyatından olması Süheylî'nin bu edebiyata ve dolayısıyla bu edebiyatın şairlerine karşı olan hayranlığını göstermesi bakımından kayda değerdir. Bu yönüyle *Gülşen-i Şuarâ*, 25 Fars şairin ismine yer veren İşretî'nin *Şairnâme*'si ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

METİN⁸

METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ⁹

**Bu Kaşide-i be-nâm şuarâ-yı şâhib-kemâlden sâdât-ı
Ervâm ü A'câm vaşf olunup
Gülşen-i Şuarâ nâmyla mevsümdür**

Gülşen-i Şuarâ adıyla adlandırılan bu kaside, Rum ve Acem'in ileri gelen kemal sahibi şairlerinin vasıflandırıldığı bir kasidedir.

Bahr-i hezec-i ahreb-i mekfûf

Mef'ülü mef'îlü mef'îlü fe'ülün

1. Nazm oldu dilâ âdeme ni'met-i 'uzemâ
Hamd ile 'ağâ itdi baña Bârî te'âlâ

Ey gönül! Yüce kimselere nimet olarak verilen nazm oldu. Bu nimeti bana da verdiği için yüce Allah'a hamd olsun.

2. A'lâ didi gerçi ki 'Ali neşr-i le'âlî
Nazm olsa velî dahı güzel lü'lü-i lâlâ

Gerçi Hz. Ali inci gibi dizilen nesrin daha yüce olduğunu söylese de nazmın inci gibi dizilmesi daha güzeldir.

41a

3. Hâğ gencine mahzen didi kalb-i şuarâyı
Ta'lîm idicek âdeme çün 'alleme'l-esmâ

Allah, eşyanın isimlerini insanoğluna öğretince, şairlerin kalbinin 'Allah'ın hazinesine mahzen' olduğunu söyledi.

4. Miftâh-ı kilid-i der-i cennet didi Aḥmed
Ta'rîf-i lisân-ı şuarâda o şeker-ḥâ

Hız. Muhammed, şairlerin şeker dillerinin tarifini yaparken cennet kapısının anahtarı olduğunu söyledi.

⁸ Mahmut Esat Harmancı, *Süheylî, Ahmed Bin Hemdem Kethudâ, Divân*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 158-163.

⁹ Metnin günümüz Türkçesine çevirisi tarafımızca yapılmıştır.

5. Daħl eyleme eş'ârı görüp cüz'î vü küllî
Evrâķ-ı nübüvvetden anı cüz' didi Mollâ
*Bütün şiirlerin bu tarife uygun olduğunu sanıp
girme! Molla, nübüvvetin yaptıklarından bir cüz
olduğunu söyledi.*
6. Herkes aña vâşıl olamaz dâd-ı Hüdâdur
Mazher düşürür şâ'iri ihsânına Mevlâ
*Şairlik Allah'ın bir ihsanıdır, ona herkes erişemez.
Allah şairin gönlünde tecelli ederek şairi lütfuna
düşürür.*
7. Her dil aramağ ile anı bulmadı hergiz
Herkes okumağ ile anı bulmadı kaç'â
*Her gönül O'nu aramakla asla bulmadı. Herkes
onu okumakla da asla bulmadı.*
8. Ța'n eylesün kimse uzatmasun aña dil
Gencîne-i esrâr-ı Hüdâdur dil-i dânâ
*Ârife kimse dil uzatmasın, onu kınamasın! Ârifin
gönlü, Allâhın sırlarla dolu hazinesidir.*
9. **Hassâna** nice kerre rasûl eyledi taħsîn
Eş'âr u kaşâ'id okudup eyledi işğâ
*Hız. Resul, birçok kez Hassân b. Sâbit'e şiir ve
kaside okutmuş ve onu dinleyip tebrik etmiştir.*
10. Her raħş olamaz şayha ile Aşkar-ı dîv-zâd
Her şahş olamaz na'ra ile ma'reke-ârâ
*Her at, bir çağurmayla Hız. Hamza'nın atı Aşkar-ı
divzad gibi olamaz. Her şahıs da nârâsıyla savaş
meydanını süsleyemez.*
11. Țıtdı nice yıl 'âlemi nazm ile **Nizâmî**
Söz riştesine dizdi nice gevher-i yek-tâ
*Nizâmî, şiir âleminde yıllarca söz sahibi oldu ve
söz ipliğine benzersiz cevherler dizdi.*
12. Bir hamse ile urdı yidi iklîme pençe
Bir kimse gelüp nicesini dimedi kaç'â
*Bir hamse ile yedi kıtaya pençe vurdu. Hamsesinin
üzerine yedi kıtada kimse bir söz söyleyememiştir.*
13. Oldı gül-i ter nazm gülistânına **Sa'dî**
Hâfız o gülistâna olup bülbül-i güyâ
*Sâdî, nazmın gül bahçesine taze bir gül; Hâfız ise o
gül bahçesinin şakıyan bir bülbülü oldu.*
14. Gül gibi gelüp eyledi bir tarz-ı nev-âyin
Var mıydı **Nevâyî** gibi bir hâlık-ı ma'nâ
*Nevâyî gibi mana yaratıcısı var mıydı? O gül gibi
gelip (mana bahçesinde) yeni bir üslup meydana
getirdi.*
15. Söyünmeye tâ haşre degin deyr-i kühende
Uyardı gelüp **Enverî** bir şem'î şeb-ârâ
*Enverî gelip geceyi süsleyen bir mum yaktı.
İnşallah bu nur, bu köhnemiş âlemde kıyamete
kadar sönmez.*
16. Her şâ'ir-i güm-geşteye ol şem'î dil-efrüz
Zulmet gicesinde ola tâ rehber ü hem-pâ
*Gönlü aydınlatan o ilahi nur, (haşrin o) karanlıklı
gecesinde yolunu kaybetmiş her şairle rehber ve
yoldaş olsun.*
17. Pür idi sühen 'ıtrı-y-ile tabla-i **Aţâr**
Enfâsi-y-ile itdi sühen mürdesin ihyâ
*Attâr'ın tablası hoş kokulu sözlerle doluydu. Onun
nefesi, ölü sözcükleri canlandırdı.*

18. **Selmân** olalı muhterî-i tarz-ı kâşâ'id
Şevk ile felekde okudu şî'rini şî'râ
Selmân kaside tarzını mucidi olalı, kasidelerini gökteki Şî'râ yıldızları dahi şevkle okumuşlardır.
19. Oldı nice yıl hüsrev-i evreng-i feşâhat
Bu 'arşaya **Hüsrev** gelicek pâdişeh-âsâ
Bu meydana (şiir meydanı) Hüsrev padişah gibi gelince nice yıl fesahat tahtının padişahu olarak kaldı.
20. Bu kullede şâhîn-şikâr-bâz idi **Şâhî**
Ol itmiş idi murğ-i ma'ânîyi hüveydâ
Şâhî, bu zirvede hünerli bir şahin avcısıydı. Mana kuşunu avlayıp ortaya çıkaran oydu.
21. Baş eyledi bir nat'-ı sühen geldi **Bisâti**
Ol nat'a bedel olmaya biñ atlas u hârâ
Bisâti (yeryüzüne) sözden bir örtü döşeyerek geldi. Bu örtü binler atlas ve hârâ cinsi kumaştan daha değerlidir.
- 41b**
22. Bir şehri-i nazım kıldı binâ geldi **Binâî**
Ol şehrii için nazım ile pür kıldı ser-â-pâ
Binâî, nazım şehri bina ederek geldi ve şehri nazım ile baştan başa imar etti.
23. Her beyti o şehrii zer ü sîm ile yazılmış
Her bir kapısı olmuş anuñ ma'la'-ı garrâ
O şehrin her beyti (evi) altın ve gümüşle yazılmış. O evlerin her bir kapısı ise gösterişli birer çıkış yeri olmuş.
24. Veşkâd-ı tab'ı 'ârif idi **Âzerî-i Şeyh**
Yağmışdı sühen şem'ini andan niçe şeydâ
Âzerî-i Şeyh parlak mizaçlı bir ârif. Nice divane âşik, söz mumunu ondan (ilham alarak) yakmıştı.
25. Tıttı gelüben râhî hayâlât yolından
Tümâr-ı kemâlâtı **Kemâl** eyledi imzâ
Kemâl gelip hayallerin yolunu tuttu ve faziletler tomarına imzasını attı.
26. Bir şem'-i sebistân-ı hayâl idi **Hayâlî**
Nâm-âver-i dehr olmuş idi hem-çü mu'ammâ
Hayâlî, hayalin halvet odasında bulunan mumdu ve yine O, muammâ söylemede zamanının meşhuru.
27. Her bir kaşı yâ hüsline virdi nice 'ünvân
Hâkânî gelüp çekdi sühen hükmine tuğrâ
Hakânî, kaşı yay olan her bir güzelin güzellik unsuruna isim verdi ve (böylece) söz hükmüne tuğra çekti.
28. Şahrâ-yı 'ademden getirüp haymeyi **Hayyâm**
Kırdı nice yıl itdi anı menzil ü me'vâ
Hayyâm, adem çölünden çadır getirip o çadırı nice yıl kendisine ev ve mekan yaptı.
29. Ol haymenüñ eknâfını altın ile yazdı
Ebyât ü rubâîyle niçe kıt'a-i zîbâ
O çadırın her tarafına altın harflerle beyitler, rubâîler ve güzel kıt'alar yazdı.
30. Geldi bu kütüb-hâneye çün **Kâtibî**-i zâr
Yazdı niçe eş'âr u kâşâ'id niçe inşâ
İnleyen Kâtibî, bu kütüphaneye geldiği gibi, nice şiir, kaside ve nesir kaleme aldı.

31. Oturdu nice zuhr-ı zemân tekye-i nazma
Getürmedi arkasını bir kes yire ammâ
Nazımın dergahına sırtını dayayarak nice zaman oturdu. Ancak (nazımda) kimse onun sırtını yere getiremedi.
32. **Hâcû'**ya naḥil-bend-i nazım dinse revâdur
Her naḥlini seyr eyleyen anuñ didi Tûbâ
Hâcû'ya ağaca şekil verip budayan usta gibi nazım ustası dense yeridir. Yaptığı her ağacı görenler, cennetteki Tûbâ ağacıdır derler.
33. Ahlâkı güzel kimse idi **Nâsır-ı Tûsî**
Firdevsiye Şeh-nâme'yi ol eyledi imâ
Nâsır-ı Tûsî, güzel ahlaklı biriydi. Şehnâme'yi yazmak için Firdevsî'ye işaret veren oydu.
34. Dirlerdi belî **Hâtif'**yi ğayb-lisândur
Levh üzre anuñ kim ki sözün itdi temâşâ
Bir yerde onun sözünü görenler, "Evet, Hâtifi, bilinmezlerin dilini biliyor" derdi.
35. **İşmet** nice yıl giydi gelüp câme-i nazmı
Pâk idi velî dâmeni çün Ka'be-i 'ulyâ
İşmet, nice yıl nazım elbisesini giydi. O öyle bir elbiseydi ki eteği, yüce Kâbe örtüsü gibi tertemizdi.
36. Bir nâkil-i aḥbâr idi ol 'ârif-i bi'llâh
Diñlerdi ḥadîsini anuñ ehl-i Buhârâ
(İşmet), Allah'tan heber getiren bir ârif-i bi'llâhtı. Buhârâ halkı onun getirdiği haberleri dinlerdi.
37. 'Älemde **Hasan** gibi kanı şâ'ir-i nâzük
Gülzâr-ı nezâketde odur verd-i muṭarrâ
Dünyada Hasan gibi ince bir şair nerede, kaldı mı? İnceliğin gül bahçesinde bulunan en taze çiçek odur.
38. Nazmıyla bu mâtem-gedeyi tütüdi **Figânî**
Kopardı şarîr-i kaleminden nice ğavġâ
Figânî, kaleminin cızırtısından birçok kavga çıkardı, şüirleriyle ise (dünyayı) matemhaneye çevirdi.
39. Şüret-ger-i elfâz-ı ma'anî idi **Mânî**
Bu deyr-i cihânda nice naḡş eyledi peydâ
(Şair) Mânî, dünyada pekçok resim çizen (ünlü ressam Mânî gibi) manalı sözlere adeta suret giydirdi.
40. **Firdevsî** bir aḡar suydı bağ-ı nazımda
Ol itdi sühen âbını bu ravzaya icrâ
Firdevsî, nazım bahçesine akan bir suydı. Sözlerden olan suyu bu bostana o akıttı.
- 42a**
41. Seyr itmege erbâb-ı sühen ravza-i nazmı
Her beyti anuñ oldı birer ḡaşr-ı mu'allâ
Onun nazmı, söz ustalarının izlemeye geldikleri bir şüir bahçesi; her beyti (evi ise) yüce bir saray görünümündeydi.
42. Gerçi ki mu'aḡḡar idi bunlardan **Ümîdî**
Olmışdı velî ṡarż-i ḡaşâ'idde tüvânâ
Ümîdî, bu şairlerden sonra gelse de kaside nazım şeklinde güçlü bir şairdi.
43. Engüşt-nümâ-yı şuarâ idi **Hilâlî**
Bir kimse aña nazm-ı ġazelde dimesdi lâ
Hilâlî, parmakla gösterilen bir şairdi. Onun gazeldeki maharetini hiçkimse reddetmedi.

44. İnşâf idicek **Âsafî** hoş darb-ı meselde
Bî-mişl idi var olalı bu kûbbe-i mînâ *İnsaflı olmak gerekirse Âsafî, dünya var olalı atasözü söylemede benzersiz biri idi.*
45. Şemşîr-i belâgatle açup kışver-i nazmı
Esbâb-ı ma'ânîyi **Hüsâm** eyledi yağmâ *Hüsâm, nazım ülkesini belâgat kılıcıyla fethedip ve mana hazinesini yağmaladı.*
46. Râm olmuş-idi cümle gâzâlân-ı ma'ânî
Vahşî-i hümâ-şayd ü hümâyün-fere haqqâ *Gerçekten devlet kuşunu avlayan bir avcı olan Vahşî'ye bütün mana ceylanları boyun eğmişti.*
47. **Feyzî**-i hakîm ol şeref-i cem'-i efâzıl
Baş eylese mülzim ola şad Bû 'Alî Sînâ *Hikmet ve fazilet sahibi kişilerin yücesi olan Feyzî'nin karşısına İbn-i Sînâ gibi yüz şahsiyet gelse onun düşüncelerini çürütemez.*
48. El arkasını yire koyup eyledi teslim
Bâkî-i sühen-pervere a'lâ-y-ile ednâ *Bâkî, öyle güzel sözler söyleyen biriydi ki, (zengin-fakir, iyi-kötü) herkes, arkaya yaslanıp ona teslim oldu.*
49. Mest-i mey-i şevk eyledi erbâb-ı şafâyı
Şahbâ-yı ma'ânî ile **'Âlî**-i şarab-zâ *(Şiirlerindeki) manaların şarabıyla (insana) coşkunluk veren Âlî, eğlence düşkünlerini neşe şarabının sarhoşu yaptı.*
50. Ol dem ki pür olmuşdı mey-i zarf-ı ma'ânî
Nüş eyledi ol bezimde **Câmî** mey-i şahbâ *Câmî, o (elest) meclisinde ilâhî aşk şarabını içtiğinde manalarla dolu kap (gönül), ilahî aşk şarabıyla dolmuştu.*
51. Mest eyledi ol câm ile **Câmî** şu'arâyı
Bî-hüş yatur her birisi bî-ser ü bî-pâ *Câmî o kadehle, (şimdi) her birisi sersem ve aklı başında olmadan yatan şairleri sarhoş etmişti.*
52. Ol câm idi eş'âr-ı nazım gencine gencür
Ol câm idi mir'ât-i sühen jengine meclâ *Şiirin hazinesine muhafız o kadehti, Söz aynasındaki pasa tecelli aynası o kadehti.*
53. Ol câm idi âyîne-i Cemşîd ü Sikender
Ol câm idi Hürşîd-i cihân-tâb-ı fer-efzâ *Cemşîd ve İskender'in aynası o kadehti, Dünyanın parlaklığını arttıran Hürşîd o kadehti.*
54. Ol câm idi her güm-şüdeye şem'-i hidâyet
Ol câm idi her fire-dile nûr-ı süveydâ *Yolunu her kaybedene hidayet nuru o kadehti, Her kötü kalbe, karanlığın nuru o kadehti.*
55. Ol câm idi Cem ellerini eyleyen iblâ
Ol câm idi Dârâ'yı iden 'âleme Dârâ *Cemin ellerini her yere yetiştiren o kadehti, Dârâ'yı âleme hükümdar eyleyen o kadehti.*
56. Ol câm idi Leylâ'ya viren revnağ u şüret
Ol câm idi Mecnûn'ı iden 'âleme rüsvâ *Leylâ'ya göz alıcı güzellik veren o kadehti, Mecnûn'u insanlara rezil eyleyen de o kadehti.*
57. Ol câm idi Şîrîn'e iden Hüsrev'î hayrân
Ol câm idi Ferhâd'ı iden küh ile hem-tâ *Hüsrev'î Şîrîn'e hayran eden o kadehti, Ferhat'ı dağ ile bir yapan da o kadehti.*

58. Ol cām idi ser-geşte iden Mihr ü Vefâ'yı
Ol cām idi Vâmık iden 'âşık-ı 'Azrâ
*Mihr ve Vefâ'yı şaşkın hale getiren o kadehti,
Vâmık'ı Azrâ'ya aşık eyleyen de o kadehti.*
59. Ol cām idi hep mazhar-ı envâr-ı tecellî
Ol cām idi çün meş'ale-i leyle-i İsrâ
*Allâh'ın tecelli nurlarının görüldüğü yer o kadehti,
(Mi'râc'ın olduğu) İsrâ gecesini aydınlatan meşale
de o kadehti.*
- 42b**
60. Ol cāmdan irdi baña bir neşve-i cān-bağış
Bağınca görüldi gözüme şâhid-i ma'nâ
*(İşte) o kadehten bana da cana can katan bir neşe
geldi. (O kadehe) bakınca mananın şahidi gözüme
göründü.*
61. Ruhsârını 'arz itdi baña bîkr-i ma'ânî
Çalmış-idi pes perdede gerçi tek ü tenhâ
*Daha önce kimsenin ifâde etmediği manalar
(dünyası), tek kaldığı bir anda, sessizce bana
yanağını uzattı.*
62. Ref' itdi niğâbın gelicek hacle-i dilden
Giyürdüm anuñ egnine bir hil'at-i zîbâ
*Gönlün utangaçlığı geçince (o manalar dünyası),
peçesini kaldırdı, ben de onun sırtına güzel süslü
elbisiler giydirdim.*
63. Ol bâdiyede kaldı olar şimdi ben oldum
Ol bezm-i sühen bâdesine bâdiye-peymâ
*Onlar şimdi çöllerde kaldı; ben ise söz meclisinin
şarabı elimde çölleri dolaşan biri oldum.*
64. Şol şâk-ı mu'allâ ki anı hedm ide devrân
Bulunur aña mün'adim olsa yine bennâ
*Felek şu yüce kubbeli (şiiir meclisini) yıkabilir; ama
bu meclis yıkılsa da onu yapacak bir mimar yine
bulunur.*
65. Bu 'âlem-i süfliden olup cümlesi fâriğ
Ol 'âlem-i 'ulvîde varup eylediler câ
*(Bu şairlerin) tümü dünyadan alakalarını kesmiş
olup yüce âlemde kendilerine yer bulmuşlardır.*
66. Her birisinüñ meşhedi pür-nür ola yâ Rab
Her birisinüñ yiri ola cennet-i a'lâ
*Yâ Rabbi! her birinin kabri nurla dolsun. Her
birinin mekanı (ise) cennetin en yüksek
mertebesinde olsun.*
67. Yitmez mi sözüm şâhid-i ma'nâma müzekkî
İy müdde'î olduğna şab'uma müzekkâ
*Ey mizacımın iyi olup olmadığını soruşturan
müddeî! Manalarımın şahitliğine gizli tanık olarak
sözüm yetmez mi?*
68. Pîşanuma çekdükde çalem kâtib-i kudret
Nazm-ı Dürer'i kıldı benüm şânuma imlâ
*Alın yazımı kudret kalemiyle yazan Allah, bana
inci dizmeyi (şiiir yazmayı) nasîp eyledi.*
69. Ta'n eylesün nazmuma her bir har-ı Deccâl
K'olmuşdur anuñ her birisi nuşk-ı Mesîhâ
*Deccal'in her bir eşeği şiiirimi kınamasın. Zira her
bir şiiirim Hz. İsa'nın sözleri gibidir.*
70. Her gülşene gül her güle bülbül bulunur lık
Olmaya bu gülşende velî nazmuma hem-tâ
*Her gül bahçesine gül, her güle bülbül bulunur;
ancak (nazmın) gül bahçesinde benim nazmımın
benzeri yok.*

71. Her nazm olamaz nazmuma 'âlemde mu'âdil
Olmaz ne kadar ağ-ısa her yed yed-i beyzâ
- Her el (Hz. Mûsâ'nın) Yed-i beyzâ diye bilinen eli gibi beyaz olmadığı gibi; dünyada bulunan her nazım da benim nazmımla eşit olamaz.*
72. Her bir sühenüm bir dür-i deryâ-yı belâgat
Her bir nefesüm olsa n'ola 'anber-i sârâ
- Her bir sözüm belâgat deryasının bir incisi (ise); her bir nefesim katıksız anber kokusu olsa şaşılır mı?*
73. Her beyt-i kaşidemde birer ravza-i cennet
Ebkâr-ı ma'ânî durur ol cennete hürâ
- Kasidemin her beyti birer cennet bahçesidir. Daha önce hiç kimse tarafından söylenmemiş manalar ise o cennetin bâkir hûrüleridir.*
74. Ta'mîr idüben eyler esâsın yine muhkem
Her bir tarafın zerle ider anı muṭallâ
- (Kasidenin her beytini) onarıp temelini sağlamlaştırır. Her tarafını altın yaldızla süsler.*
75. Gülzâr-ı stühende ola mı baña ber-â-ber
Ben gülşen-i nazmuñ güliye hâridur a'dâ
- Sözün gül bahçesinde düşmanlarla birlikte olabilir miyim? Ben nazım gül bahçesinin gülüyüm, dikenini ise düşmanlardır.*
76. Virmezse n'ola ma'rifetüm mîvesini çarḥ
Dânâya naşib eylemedi kâmunı dünyâ
- Felek benim bu hünerimim mahsülünü vermese ehemmiyeti yok. (Zîra) felek, bilgiliye dünya lezzetini hiç nasip etmedi.*
77. Şol dâma düşürdi beni şayyâd-ı felek kim
Bang-i ḥar ile rütbede bir güfte-i 'İsâ
- Felek avcısı beni öyle bir tuzağa düşürdü ki İsâ'nın sözleri ile eşeğin anırması bir oldu.*
78. Yoğ yire yüzüñ şuyını bezl eyleme ḥâke
Ebnâ-yı zemândan yañulup kılma temennâ
- Boşuna toprağa yüz suyunu dökme (yalvarıp yakarma)! Yanılıp da zamanın insanlarından bir şey bekleme!*
- 43a**
79. Eşcâr-ı şavber saña virmez yine nevber
Olursa eger âb-ı ḥayât ile murabbâ
- Hayat suyu (sulanıp) yetiştirilse bile çam ağacı sana yine meyve vermez.*
80. Bir dürr-i yetimem şadef-i baḥr-ı 'anâda
Ârâmgehüm oldu dirîğâ bün-i deryâ
- Ben zahmet denizinin sedefinde tek ve iri bir inciyim. Ne yazık ki denizin dibi benim huzur yerim oldu.*
81. Budur ezeli resm-i cefâ-pîşe-i 'âlem
Çan yutdurur ehl-i dile çün gönce-i ḥamrâ
- Dünyanın zalim sevgilisinin ezeli âdeti budur. Zira kırmızı gonca gönül ehline (her zaman) kan yutturur.*
82. Ser-defter-i erbâb-ı belâdur dil-i kâmil
Çek sen de yüri eyleme bir kimseye şekvâ
- Olgun kişinin gönlü bela sahiplerinin önderidir. Sen de çek! Yürü! Kimseye şikayette bulunma!*

83. Sulţān-ı serîr-i sühenem şimdi **Süheyli**
‘Ālem götürü çekse n’ola hüküme tuğrā
*Süheyli! Şimdi söz söyleme tahtının sultanıyım.
Söylediğim hükümlere herkes tamamen tuğra
koysa buna şaşılır mı?*
84. Yoğdur ğarazum kimseye bir şāf-derūnem
Dirlerse n’ola tab’uma mir’āt-ı muşaffā
*Benim kimseye garazım olmaz, benim içim saftır.
Benim tabiatım için saf, arı ayna denilse buna
şaşılır mı?*
85. İy dil yine inkār ider ilzām idemezsin
Yoğ yire nefes zāyi’ olur eyleme da’vā
*Ey gönül! Yine fikirde galib gelemez, inkar edersin.
Yok yere nefesini tüketip iddiada bulunma!*
86. Nağmıyla kemālāt ü hayālāt-ı sühende
Dünyāya senüñ gibi dahu gelmese farzā
*Diyelim ki olgunlukta ve söz hayallerinde dünyada
senin gibi biri dünyaya gelmese...*
87. İnkār ider elbetde muğarrer yine hāsīd
Fazl ile olursañ da eger Bū ‘Alī Sīnā
*Fazilette İbn-i Sīnā bile olsan kıskanç olan kişi,
kesinlikle yine inkar edecektir.*
88. Şimden girü da’vāta şürū’ eyle yiterdür
Kim cümleden aqdem o durur elzem ü ahrā
*Bundan sonra iddiaya başla, yeter artık. Çünkü bu
herşeyden çok lüzumlu ve çok münâsipir.*
89. Sulţān-ı cihān ola sa’ādetle mü’eyyed
Fermānına münkād ola a’lā-y-ile ednā
*Dünyanın sultanı saadetle doğrulansın, (zengin-
fakir, iyi-kötü) herkes onun fermanına boyun eğsin.*
90. Hāğ zāt-ı şerīfini emīn ide haţādan
Şeh-zādelerin kendüye bağışlaya Mevlā
*Allah, mübarek zatını hatalardan korusun. Mevlā,
şehzadelerini kendisine bağışlasın.*
91. Tefvīğ refīkı ola her kıanda giderse
Her yirde nighedārī ola Bārī te’ālā
*Her nereye giderse Allah’ın yardımı onunla olsun.
Her yerde yüce Allah onun koruyucusu olsun.*

KAYNAKÇA

- Ali Asgar Hikmet (1991), *Câmî Hayatı ve Eserleri*, (Çev. Mehmet Nuri Gencosman) İstanbul.
- ANSARİ, A. S. Bazmee (1995), "Feyzî-i Hindî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 12, 524-525.
- ARSLAN, İclal (2008), *Abdurrahmân el-Câmî ve el-Fevâidü'z-Ziyâiyye Adlı Eseri*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış doktora tezi).
- ARSLAN, Mehmet (1992, Temmuz), "Aynî'nin Şairnâme Özelliği Taşıyan Mesnevîsi Üzerine", *Yedi İklim*, 4: 21-27.
- ARVAS, Abdüsselam (2011), "Şairnâmeler Üzerine", *Mukaddime*, 4: 43-60.
- BAŞPINAR, Fatih (2015, Ekim), "16. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı Şairlerinden Garâmî'nin Tezkiretü's-Şu'arâ İsimli Şairnâmesi", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 3: 1-32.
- DİLÇİN, Cem (1996), "Şairnâme- Kasîde-i Kâr-ı Nâtik Der-Hakk-ı Şuarâ-yı Sâbık", *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, Harvard University, XIII-XXIII.
- ÇALKA, Mehmet Sait (2015, Kasım), "Divan Şairlerinin Gözüyle Fars Şairi Ömer Hayyâm", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 2, 4: 30-40.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet (1991), "Bâkî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, 537-540.
- ÇETİN, Kamile - AKGÜL, Ahmet (2014), "Âşık Ömer'in Şairnâme'siyle Şuara Tezkirelerinin Divan Şairlerinin Biyografisi Yönünden Mukayesesi", *Kırım Tatar ve Türk Filolojisi Fakültesi ve Türkoloji Araştırma Merkezi Uluslararası III. Türkoloji Sempozyumu "Kırım Tatarlarının Dünü-Bugünü-Yarını" (15-17 Ekim 2012, Bildirileri ve Özetleri, Simferopol-Kırım/Ukrayna)*, Simferopol. 117-125.
- ÇİÇEKLER, Mustafa (2008), "Sa'dî-i Şîrâzî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 35, 405-407.
- DEMİREL, Şener (1999), "16. Yüzyıl Divan Şairlerinden Mânî", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 1: 25-51.
- Devletşah (1963), *Tezkire-i Devletşah*, (Çev. N. Lugal) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- ELÇİN, Şükrü, (1997), *Halk Edebiyatı Araştırmaları-1*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ELMALI, Hüseyin (1997), "Hassân b. Sâbit", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 16, 399-402.
- ERGUN, Sadeddin Nüzhet (1935), *Aşık Ömer Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul: Semih Lütfi Matbaa ve Kitapevi.
- ERTAŞ, Kasım (2013), "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Hayatı ve Eserleri", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, 6, 3: 191-211.
- FURUĞİ, M. A. vd. (2002), *Hayyam Hayatı, Felsefesi ve Gerçek Rubâileri*, Erzurum: Babil Yayınları.
- HARMANCI, M. Esat (2007), *Süheylî Ahmed Bin Hemdem Kethudâ - Dîvân*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- HARMANCI, M. Esat (2014), "Süheylî, Ahmed bin Hemdem Kethuda". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4856> (erişim tarihi: 11.09.2016).
- İPEKTEN, Haluk (1998), *Bâkî Hayatı Sanatı Eserleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- İSEN, Mustafa (1997) "Dîvân Edebiyatında Mahlasdaş Şairler". *Ötelerden Bir Ses*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- İSEN, Mustafa - AKSOYAK, İsmail Hakkı (2014), "Âlî/Çeşmî, Gelibolulu Mustafa", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=943> (erişim tarihi: 11.08.2016).
- İSEN, Mustafa - BİLKAN, Ali Fuat - DURMUŞ, Tuba Işınsoy (2012), *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- KANAR, Mehmet (1996), "Fırdevsî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 13, 125-127.
- KANAR, Mehmet. (2007). "Nizâmî-i Gencevî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 33, 183-185.
- KAPLAN, Yunus (2013), "Kâtibî, Kâtibî Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1006> (erişim tarihi: 16.08.2016).
- KARAHAN, Abdülkadir (1995), "Enverî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 11, 267-268.
- KARAHAN, Abdülkadir (1996), "Figânî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 13, 57-58.
- KARAİSMAİLOĞLU, Adnan (2001), "İsmet-i Buhârî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 23, 138-139.
- KARAİSMAİLOĞLU, Adnan (2009), "Selmân-ı Savecî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 36, 446-447.
- KAYA, Doğan (1990), *Şairnâmeler*, Ankara: Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.
- KAYA, Doğan (2003), "Şairnâmeler", *Âşık Edebiyatına Giriş*, Bişkek, 187-202.

- KILIÇ, Filiz (2014), "Kâtibî, Mustafa Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1519> (erişim tarihi: 12.06.2016).
- KÖKSAL, Mehmet Fatih (1996), *Yenipazarlı Valî'nin Hüsn ü Dil Mesnevîsi (İnceleme-Metin-Sözlük)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- KURTULUŞ, Rıza (1995), "Emir Hüsrev Dihlevî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 11, 135-137.
- ÖZTÜRK, Mürsel (1997), "Hâtîfî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 16, 468.
- SEVGİ, H. Ahmet (1998), "Hilâlî-i Çağatâyî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 18, 21-22.
- ŞAHİNOĞLU, M. Nazif (1991), "Attâr, Ferîdüddin", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, 95-98.
- ŞANLI, İsmet (2004), "XVI. Yy. Dîvân Şairi Hilâlî ve Şiirlerinde Sosyal Hayat", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 6: 151-171.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla (1991), *Tahir'ül Mevlevî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: Nehir Yayınları.
- ŞİRİNOV, Agil (2012), "Tûsî, Nâsirüddin", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 41, 437-438.
- TDEA (1998), "Şairnâme", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. 8. C. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TOKMAK, A. Naci (1996), "Hâcû-yi Kirmânî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 14, 520-521.
- TUNÇ, Semra (2007), "On Altıncı Yüzyıl Divan Şairi Mânî ve Şiirleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21: 1-37.
- UZUN, Mustafa (2012), "Tezkire/Türk Edebiyatı", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 41, 69-73.
- VANLIOĞLU, Mehmet (2002), "Kâtibî, Şemseddin", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 25, 42.
- YAZICI, Tahsin (1997a), "Hâfız-ı Şîrâzî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 15, 103-104.
- YAZICI, Tahsin (1997b), "Hâkânî-i Şîrvânî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 15, 168-170.
- YEKBAŞ, Hakan (2009), "Divan Şairinin Penceresinden Acem Şairleri", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4, 2: 1158-1187.
- Zebihullah-i Safâ (1373), *Târîh-i Edebiyât Der İnan-(Hulâsâ) 3*, Tahran.
- Zebihullah-i Safâ (1373), *Târîh-i Edebiyât Der İnan-(Hulâsâ) 4*, Tahran.
- Zebihullah-i Safâ (1373), *Târîh-i Edebiyât Der İnan-(Hulâsâ) 5*, Tahran.
- Zebihullah-i Safâ (2002), *İnan Edebiyatı Tarihi I*, (Çev. H. Almaz), Ankara: Nüşa Yayınları.
- Zebihullah-i Safâ (2003), *İnan Edebiyatına Genel Bir Bakış*. (H. Almaz, Çev.) Ankara: Nüşa Yayınları.
- Zebihullah-i Safâ (2005), *İnan Edebiyatı Tarihi I*, (Çev. H. Almaz), Ankara: Nüşa Yayınları.